

MILJÖFÖRVALTNINGEN

Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2022

För ett rättvist och tryggt Malmö

Antagen av miljönämnden ÅÅÅÅ-MM-DD
Diarienummer MN-2023-60
Rapportnr 2/2023

Rapporter utgivna från och med 2013

01/2013	Livsmedelskontroll på julbord i Malmö 2012	01/2017	Luften i Malmö 2016
02/2013	Metaller i smycken, Tillsynsprojekt i samarbete mellan Göteborg, Malmö och Stockholm	02/2017	Hygieniska behandlingslokaler och solarier 2016–2017
03/2013	Livsmedelskontroll av storhushåll i Malmö 2012	03/2017	Luftkvalitetsmätning vid Nobelvägen och Hornsgatan 2016–2017
04/2013	Luftkvaliteten i Malmö 2012	04/2017	Elektroniska lågprisprodukter 2017
05/2013	Luftföreningensmätning vid Rådmansgatan 2012	05/2017	Kväveoxider vid förskolor och skolor i Malmö 2015–2016
06/2013	Livsmedelskontroll av kosttillskott 2012	06/2017	Rapport - Kartläggning av omgivningsbuller 2017
07/2013	Kvävedioxidhalter utomhus vid förskolor och skolor i Malmö	07/2017	Kontroll och provtagning vid kebabhantering
08/2013	Tillsyn av bilverkstäder i Malmö 2012	08/2017	Rapport om luftkvalitetsmätningar vid Inre Ringvägen i Rosengård 2017
09/2013	Livsmedelskontrollen under Malmöfestivalen 2013	09/2017	Fokuserat tillsynsarbete 2017 projektet Tryggare Malmö
10/2013	Kemikalier i ytterkläder - Tillsynsprojekt i samarbete mellan Göteborg, Malmö och Stockholm	01/2018	Mikroplast i Malmö - förslag till åtgärder för minskade utsläpp till miljön
11/2013	Livsmedelskontroll av skolor, förskolor samt vård- och omsorgsverksamheter i Malmö 2013	02/2018	Hållbarhet för egentillverkade produkter på restauranger och caféer
12/2013	Livsmedelskontroll av storhushåll i Malmö 2013	03/2018	Områdestillsyn 2017 – pilotprojekt på Mölllevången
13/2013	Luftkvalitetsmätningar vid Klagshamnsvägen i Bunkeflo 2013	04/2018	Luften i Malmö 2017
14/2013	Livsmedelskontroll av redlighet/märkning och spårbarhet i Malmö våren 2013	05/2018	Luftkvalitetsmätning vid Stora Varvsgatan i Västra Hamnen 2017–2018
01/2014	Varor i Lägrissegmentet; Tillsyn över detaljhandeln	06/2018	Undersökning av mikroplaster i dagvattennätet år 2017 och 2018
02/2014	PVC-produkter; Tillsyn över detaljhandeln	07/2018	Fokuserat tillsynsarbete i Malmö – delrapport våren 2018
03/2014	Luften i Malmö 2013	08/2018	Fokuserat tillsynsarbete i Malmö – delrapport hösten 2018
04/2014	Tillsyn på tandvårdskliniker i Malmö 2013	01/2019	Luftkvalitetsmätning Triangeln 2018
05/2014	Hantering och märkning av egenproducerade maträtter i livsmedelsbutiker i Malmö 2014	02/2019	Kväveoxider på 30 platser i Malmö
06/2014	Kemikalier i arbets- och profilkälar - tillsyn över detaljhandeln	03/2019	Luften i Malmö 2018
07/2014	Mätning av tungmetaller och polycykliska aromatiska kolväten i utomhusluft 2013	04/2019	Exponeringstrender för luftföroreningar och hälsoeffekter från trafikens utsläpp
08/2014	Livsmedelskontroll i mottagningskök i förskolor, äldreboenden mm i Malmö 2014	05/2019	Luftkvalitetsmätning vid Stockholmsvägen -Saarisgården 2018-2019
09/2014	Kemikalier i skor och leksaker - tillsyn över detaljhandeln	01/2020	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2019 För ett rättvist och tryggt Malmö
10/2014	Kväveoxidhalter utomhus på 27 platser i Malmö	02/2020	Gömd elektronik – kemikalietillsyn 2019
11/2014	Redlighetskontroll av restauranger i Malmö 2014	03/2020	Årsrapport över luften i Malmö 2019
01/2015	Rapport om kontroll av specialkosthantering på skolor och förskolor i Malmö 2014	04/2020	Allergener Information om allergener på caféer och restauranger
02/2015	Rapport om detaljhandelns kunskaper om kemikalier i varor - fokus vardagsrummet	05/2020	Luftkvalitetsmätning Djäknegatan 2019-2020
03/2015	Luftkvalitetsmätning Södervärn 2013–2014	06/2020	Engångsartiklar av plast i Malmö stad 2019
04/2015	Luften i Malmö 2014	01/2021	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2020 - För ett rättvist och tryggt Malmö
05/2015	Kontroll i Malmö av de svenska salmonellagarantierna vid införsel av kött från nöt, gris och fjäderfä från andra EU-länder 2015	02/2021	Luften i Malmö 2021
06/2015	Livsmedelskontroll på hamburgerkedjor i Malmö 2015	03/2021	Miljöredovisning 2020
07/2015	Höga ljudnivåer 2014–2015	04/2021	Utvärdering av Malmö stads policy för hållbar utveckling och mat
08/2015	Märkning av biocidbehandlade varor - tillsyn över detaljhandeln 2015	05/2021	NOx-mätningar på förskolor
09/2015	Luftkvalitetsmätning Amiralsgatan 2014–2015	01/2022	Orkidéer i Malmö, 2021
01/2016	Kontroll av mottagningskökens möjligheter till tillagning på förskolor i Malmö 2015	02/2022	Inventering av ålgräs (Zostera marina) inom Malmö stads havsområde 2021
02/2016	Luften i Malmö 2015	03/2022	Luftkvaliteten vid Värnhemstorget i Malmö 2020/2021
03/2016	Luftkvalitetsmätning Trelleborgsvägen vid Mobilia 2015–2016	04/2022	Luften i Malmö 2021
04/2016	Specialkosthantering i skolor och förskolor i Malmö 2016	05/2022	Miljöredovisning 2021
05/2016	Luftkvalitetsmätning 2016 Tygelsjö	06/2022	Uppföljning av kemikaliekraV i avtal för kökstillbehör
		07/2022	Rapport om allergena ingredienser
		01/2023	Luftkvaliteten vid Nobelvägen i Malmö 2021/2022
		02/2023	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2022

Rapporter kan laddas ner från malmo.se

Författare: Joel Persson, Anders Zetterlund och Simon McKeogh

Avdelning: Avdelningen för livsmedelskontroll, enheten för trygghet och samordnad tillsyn

Datum: 2023-01-16

Diarienummer: MN-2023-60

Förvaltning: Miljöförvaltningen, Malmö stad

Foto: Förstasidebild: Apelöga. Övriga bilder miljöförvaltningen där inget annat anges.

Inledning

Malmö stad ska arbeta för att öka tryggheten och för att brottsligheten ska minska i Malmö. Detta är också ett mål som ligger i linje med den nationella politikens grundläggande målsättning för hela Sverige. En ökad trygghet och säkerhet i staden kan leda till en ökad social hållbarhet för Malmöborna. Att inte behöva känna rädsla för fara tillhör dessutom en av de mänskliga rättigheterna (Ceccato et al., 2019).

Kommunala och statliga myndigheters tillsyn har visat sig vara ett effektivt verktyg i brottsförebyggande arbete, men att främja trygghet och förebygga brottslighet är en omöjlig uppgift för en enskild myndighet. Det kräver samverkan mellan flera samhällsaktörer och myndigheter. Tryggare Malmö, som nu varit verksamt i drygt fyra år, är en del av Malmö stads särskilda insats för att öka trygghet och säkerhet i Malmö genom samverkan mellan såväl kommunala som statliga myndigheter. De som medverkar regelbundet i satsningen är miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och arbetsmarknads- och socialförvaltningen i Malmö stad tillsammans med Räddningstjänsten Syd, Polisen, Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Kronofogden, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Tullverket. Arbetet bygger främst på riktad och uppsökande myndighetsgemensam tillsyn.

Arbetet med Tryggare Malmö bidrar till att uppfylla följande mål inom Agenda 2030:

I Malmö finns en del oseriösa och illegala företag och organisationer som inte följer gällande lagstiftning. Dessa verksamheter kan vara miljö- och hälsofarliga, motverka hållbarhetsmål, leda till osund konkurrens och bidra till en upplevd otrygghet för Malmöborna. Otillräckliga resurser hos tillsyns- och kontrollmyndigheter gör att det finns risk för att uppsökande tillsyn nedprioriteras vilket ger oseriösa aktörer en chans att etablera sig på marknaden. Detta kan även på sikt leda till att seriösa aktörer trängs undan på grund av osund konkurrens.

Brottsförebyggande rådets rapport från år 2016 visar att grövre brottslighet ofta har förgreningar till oseriösa verksamheter inom restaurangbranschen, detaljhandeln och byggbranschen (Brå, 2016). När Tryggare Malmö går in, och genom tillsyn stör dessa verksamheter, kan det på lång sikt motverka brottsligheten och öka Malmöbornas trygghet och säkerhet. Målet är först och främst att överföra de oseriösa verksamheterna till ordinarie tillsyn, med de avgifter och regelbundna inspektioner det innebär. Om verksamheterna däremot inte frivilligt följer lagstiftningen kan resultatet

bli beslut om åtgärder, sanktionsavgifter, saluförbud eller förbud att bedriva verksamhet.

I trygghetsundersökningar och inom kriminologisk forskning kopplas ofta upplevd trygghet till ett antal indikatorer och faktorer som har med oordning och missförhållanden att göra, såsom berusade personer, vandalisering, nedskräpning och klotter. Upplevd trygghet är också ojämnt fördelad, då den skiljer sig mellan kön, åldersgrupp, socioekonomisk status, etnisk bakgrund samt boendeform och geografisk plats. Tryggheten upplevs vara minst i särskilt utsatta områden (Brå, 2008). Syftet med Tryggare Malmös arbete är en ökad trygghet för alla Malmöbor - oavsett vem man är, var man bor, handlar, går i skolan eller arbetar.

Innehåll

Inledning	4
Sammanfattning	7
1. Tryggare Malmö	8
1.1 Bakgrund – Från projekt till en permanent satsning	8
1.2 Syfte	8
1.3 Tryggare Malmös effekt på otrygghet, osund konkurrens och grovt organiserad brottslighet	9
2. Metod - Samverkan	11
2.1 Arbetsätt och gemensam verktyglåda	11
2.2 Verktyglåda	11
3. Fokusområden	16
3.2 Övergripande fokus - välfärdsbrott och människohandel	16
3.3 Hygieniska behandlingsverksamheter	19
3.4 Samlingslokaler	24
3.5 Olovliga boenden	25
3.6 Varutillsyn	29
3.7 Fordonsverkstäder	29
3.8 Livsmedelsfusk	30
4. Resultat	42
4.1 Genomförd tillsyn	42
4.2 Effekter av tillsynen	44
4.3 Media och påverkansarbete	45
4.4 Reflektioner	46
5. Referenser	48
5.1 Källförteckning	48

Sammanfattning

Tryggare Malmö har sedan starten år 2017 byggt upp ett stabilt och långsiktigt arbete genom samverkan mellan flera kommunala förvaltningar i Malmö stad och statliga myndigheter. Det etablerade arbetssättet bidrar till att myndigheterna tillsammans kan utföra riktade tillsynsbesök och kontroller av oseriösa verksamheter samt mobilisera resurser utifrån de ärenden som uppstår.

Under året har det genomförts gemensamma insatser inom framförallt sju tillsynsområden: hygieniska behandlingsverksamheter, livsmedelskontroll, olovliga boenden, samlingslokaler, varutillsyn, fordonsverkstäder och fastighetsövergripande tillsyn.

Under 2021 fanns ett genomgående fokus i samtliga branscher på att utveckla arbetet med att identifiera indikatorer på människohandel och människoexploatering samt välfärdsbrottslighet för att kunna tipsa vidare till berörda myndigheter. Under 2022 har detta arbete fortsatt och trappats upp med ett utökat samarbete och deltagande från Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och avdelning för ekonomiskt bistånd och boende som lyder under arbetsmarknads- och socialförvaltningen i Malmö stad.

Effekten av tillsynen är framförallt att inspektionerna leder till minskad tillgång till osäkra varor, tjänster, boenden och lokaler i Malmö. Andra effekter är att oregistrerade verksamheter blir registrerade och kommer in i den ordinarie tillsynen och att illegala verksamheter stänger ned vilket möjliggör sund konkurrens samt att arbetsmetoder kontinuerligt förbättras för att nå en ökad effektivitet.

Miljöförvaltningen ser fortsatta utmaningar i arbetet eftersom handel mellan företag sker över kommun-, region- och ofta även över nationsgränser, medan kommunala kontrollmyndigheters register begränsas till kommunens geografiska gränser.

Ytterligare utmaningar för Malmö är de många industriområden som tappat sin funktion då efterfrågan på industrilokaler minskat utan att stadsutvecklingen hängt med. Detta gör att det finns risk att oseriösa fastighetsägare och verksamheter etablerar sig i äldre industriområden, och att problem uppstår till följd av okunskap eller ovilja att följa lagstiftningen. Det finns fortsatt ett stort behov av tillsyn för att kunna identifiera det stora mörkertalet av illegala verksamheter och resurserna till Tryggare Malmö möjliggör ett arbete som påvisar ett gott resultat.

1. Tryggare Malmö

1.1 Bakgrund – Från projekt till en permanent satsning

Inför år 2017 äskade miljöförvaltningen om utökade medel för att kunna prioritera och fokusera sin tillsyn på oseriösa aktörer i Malmö. Under våren 2017 beslutade kommunstyrelsen att avsätta särskilda medel för trygghetsskapande åtgärder. Satsningen kom att kallas för Tryggare Malmö och miljöförvaltningen fick en utökad budget för att prioritera tillsynen av oseriösa och otillåtna verksamheter för att bidra till ökad trygghet i Malmö.

Redan efter hösten 2017 kunde det konstateras att satsningen visade stor framgång och den förlängdes därför med tillfälliga medel 2018-2019. I Malmö stads budget för år 2020 tilldelades Tryggare Malmö resurser för att bli en del av den ordinarie verksamheten. För miljöförvaltningen innebar detta att en särskild och permanent enhet kunde bildas, vilket skedde vid halvårsskiftet 2020. För Tryggare Malmö innebar detta inledningen på en fas av stabilt och långsiktigt arbete med syfte att ge positiva och hållbara effekter för hela Malmö. Enheten för trygghet och samordnad tillsyn består idag av tre livsmedelsinspektörer och sju miljöinspektörer som arbetar med uppsökande tillsyn, till största del i samverkan med andra myndigheter.

Genom samverkan mellan myndigheter utförs tillsyn på gemensamma tillsynsobjekt som koordineras och samordnas tillsammans. Miljöförvaltningen har sedan projektets start haft samordningsansvar. Polisen har haft ett stort inflytande på de prioriteringar som sker tack vare deras kännedom om Malmöbornas upplevda otrygghet och lokala problembild. Avvägningar sker med hänsyn till vilken effekt respektive fokusområde och verksamhet har på människors hälsa och miljö, i vilken utsträckning de kan påverka osund konkurrens samt vilken samverkans effekt som kan uppnås. Tillsynsområdena kan förändras över tid och kräver därför stor flexibilitet hos såväl medarbetare som de medverkande myndigheterna och organisationerna.

1.2 Syfte

Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö ska öka tryggheten för Malmöborna genom riktad tillsyn på verksamheter och organisationer som misstänks vara oseriösa eller illegala. Verksamheter som blir föremål för tillsyn förväntas gå från illegal till legal status och därmed följa de lagar som råder för att skydda medborgarna.

Syftet med Tryggare Malmö är att:

- öka tryggheten i Malmö och se till att Malmöborna får tillgång till säkra varor, tjänster, boenden och lokaler
- skapa rättvisa villkor för företagande och rättvis konkurrens i Malmö
- motverka den illegala ekonomin i Malmö och motverka människohandel, människoexploatering och välfärdsbrottslighet

- använda och utveckla effektiva metoder för samordnad myndighetsgemensam tillsyn.

1.2.1 Rapportens syfte

Denna rapport presenterar det genomförda arbetet inom Tryggare Malmö under år 2022. Rapporten ska kunna användas som ett stöd och underlag för att synliggöra och sprida erfarenheter från tillsynen. Tryggare Malmös insatser, metoder och utvecklingsmöjligheter ska ständigt utvärderas för att säkerställa att resurser läggs där de gör som mest nytta och får störst effekt.

Rapporten är författad av miljöförvaltningen i samråd med de myndigheter som är involverade i Tryggare Malmö. Eftersom miljöförvaltningens tillsynsområden sträcker sig över ett brett spektrum och därmed inkluderar samtliga branscher, är rapporten skriven med avstamp utifrån miljöförvaltningens perspektiv.

1.3 Tryggare Malmös effekt på otrygghet, osund konkurrens och grovt organiserad brottslighet

Grov organiserad brottslighet brukar ofta förknippas med gängkriminalitet, kriminella grupperingar, skjutningar och öppen narkotikahandel. Den här typen av brottslighet är ofta den som det rapporteras mest om i medierna. Samtidigt finns det idag alltmer som indikerar att grov organiserad brottslighet ofta har förgreningar ner till olika typer av näringsverksamheter, vilket sällan allmänheten känner till (Brå 2010). Det kan exempelvis röra sig om människohandel, illegal arbetskraft, smuggel- och stöldgods, livsmedelsfusk, illegala klubbar och bilverkstäder (Brå 2017). Brottsförebyggande rådet beskriver denna typ av brottslighet som sker under ytan som ”tysta”, brottsligheten bygger på att tillgodose marknadens behov och intressen (Brå 2010). Allmänheten har sällan vetskap om vad som sker i det ”tysta” och en näringsverksamhets eventuella kopplingar till grov organiserad brottslighet eller annan typ av brottslighet. Detta skapar en marknad där dessa näringsverksamheter med kopplingar till organiserad brottslighet eller annan typ av brottslighet etableras och där utbudet och efterfrågan genererar dess inkomster, vilket i sin tur leder till osund konkurrens. (Brå 2010).

Det är dessa verksamheter som den samordnade tillsynen inom Tryggare Malmö fokuserar på. Tryggare Malmö utgör därmed en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet eftersom ökad synlighet även ökar medvetenheten och sannolikheten för medborgarna att anmäla de omedvetna brotten. Det uppsökande arbetet som Tryggare Malmö bedriver kan ha en brottsbekämpande effekt trots att exempelvis miljöförvaltningen inte är en brottsbekämpande myndighet när arbetet sker tillsammans med andra myndigheter. Tillsynen används för att upptäcka illegala verksamheter eftersom dessa anses ha en stark koppling till otrygghet och osund konkurrens. Brottsförebyggande rådet menar även att denna typ av brottslighet sällan upptäcks om kommunens företrädare inte kartlägger de lokala förhållandena inom staden (Brå 2010). Tryggare Malmö arbetar för att komma åt den organiserade brottsligheten som ligger under ytan och i det ”tysta” genom att kartlägga lokala förhållanden, utreda illegala verksamheter, spåra produkter och agera mot oseriösa verksamhetsutövare.

Isberget används för att illustrera kopplingen mellan grov organiserad brottslighet och brottslighet som sker under ytan eller i det "tysta" inom olika näringsverksamheter.

2. Metod - Samverkan

2.1 Arbetssätt och gemensam verktygslåda

Arbetssättet i Tryggare Malmö kan beskrivas med följande insatsområden:

- bedriva tillsyn på verksamheter och branscher som normalt sett inte kan finansieras av tillsynsavgifter och som har en koppling till otrygghet och osund konkurrens
- bedriva tillsyn genom kvalitativa och fördjupade utredningar
- föra över verksamheter och branscher som följer lagstiftningen till ordinarie tillsynsverksamhet
- samverka och koordinera insatser från olika myndigheter
- etablera stabila kanaler för samverkan och informationsöverföring mellan myndigheter samt
- kontinuerligt utveckla metoder för att på ett effektivt sätt motverka oseriösa och olagliga verksamheter.

2.2 Verktygslåda

Varje myndighet och förvaltning har sin egen lagstiftning att utgå ifrån, men genom att samverka inom Tryggare Malmö där det gemensamma målet är att öka tryggheten för Malmös medborgare, har det skapats en gemensam verktygslåda och kan på så sätt nå ett mer effektivt resultat än om varje myndighet agerar ensam. Myndigheter och förvaltningar som ingår inom Tryggare Malmö är miljöförvaltningen, Arbetsmiljöverket, Kronofogden, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Skatteverket, stadsbyggnadskontoret, Räddningstjänsten Syd, arbetsmarknads- och socialförvaltning, Polismyndigheten samt Tullverket. Inom ramen för samverkan sammankallar miljöförvaltningen till samordningsmöte varje månad. Vid samordningsmötena diskuteras planerade och genomförda myndighetsgemensamma tillsynsatser. Den myndighetsgemensamma tillsynen utgår och prioriteras utifrån Malmös problembild och där de medverkande inom Tryggare Malmö identifierar att samordnade kontroller ger störst effekt för att komma åt oseriösa och otillåtna verksamheter som bidrar till osund konkurrens, fusk, organiserad brottslighet och riskmiljöer för människohandel, människoexploatering och välfärdsbrottslighet. Här följer en kort beskrivning av varje myndighets verktyg inom tillsynen för Tryggare Malmö samt reflektioner från varje myndighet kring vilka effekter samverkan får när det kommer till att öka tryggheten och minska brottsligheten i Malmö.

Medverkande myndigheter.

2.2.1 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen kan kontrollera att kriterierna för bistånd uppfylls, och om de inte gör det kan bistånd dras tillbaka. Tack vare att Polisen kontrollerar id-handlingar kan Arbetsförmedlingen även i efterhand upptäcka om någon befinner sig i en verksamhet och som uppenbart arbetar där och uppstår någon form av arbetslöshetsersättning.

2.2.2 Arbetsmarknads- och socialförvaltningen

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen har flera enheter som verkar inom Tryggare Malmö. Avdelningen för ekonomiskt bistånd och boende utreder bidragsfusk genom att bland annat kontrollera om en person är korrekt folkbokförd. De kan dra tillbaka olika typer av bidrag om fusk konstateras. Avdelningens medverkan i Tryggare Malmö uppmärksammar bredden i problematiken. När flera olika aktörer är involverade i arbetet bidrar det till större systemkunskap och möjlighet att gemensamt förebygga fel.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen kan även hjälpa personer som upptäcks i olovliga boende och hitta ny bostad om personerna vill och har rätt till det. Inom förvaltningen finns även tillståndsenheten som kontrollerar alkohol- och tobaksförsäljning. På serveringsställen kontrolleras bland annat ordning och nykterhet, att inga minderåriga serveras alkohol och att en serveringsansvarig är på plats. Vad gäller tobak kontrolleras bland annat att det inte sker försäljning av illegal tobak, styckvis försäljning eller försäljning till minderåriga. Vid betydande brister kan tillståndsenheten meddela erinran, varning eller återkalla ett serverings- eller försäljningstillstånd.

2.2.3 Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket kontrollerar arbetsmiljön i syfte att förebygga risker, att någon blir sjuk eller skadar sig på sin arbetsplats. Det kan bland annat innebära kontroll av lokalen, maskiner, redskap, skyddsutrustning och arbetsplatsens rutiner. En del av bestämmelserna i Arbetsmiljöverkets föreskrifter är förenade med sanktionsavgifter.

2.2.4 Kronofogden

Kronofogdens huvudsakliga uppgifter är indrivning, betalningsföreläggande, handräckning, skuldsanering samt konkurstillsyn. Kronofogden ska motverka ekonomisk brottslighet i samhället och deltar i Tryggare Malmös inspektioner i de fall det finns bolag eller privatpersoner som har ekonomiska skulder. Exempelvis kan Kronofogden utmäta egendom såsom bilar, kontanter, klockor, smycken och varulager från skuldsatta personer eller företag som har skulder.

Genom att vara med i Tryggare Malmö anser Kronofogden att en del av Malmö har blivit tryggare då olika åtgärder har verkställts mot personer och bolag med skulder. Dessa personers och bolags tillgångar som påträffats inom Tryggare Malmö-insatserna hade inte utmätts om det inte vore för de gemensamma kontrollerna eftersom tillgångarna inte syns vid den dagliga verksamhetens skrivbordsutredningar. Utöver utmätta tillgångar har Kronofogden även kunnat inhämta information som behövs för att kunna gå vidare i utredningar, till exempel adresser, kontaktuppgifter med mera.

2.2.5 Polismyndigheten

Polismyndigheten deltar i Tryggare Malmö dels genom sitt eget uppdrag dels för att säkerställa att övriga myndigheter kan utföra sin tillsyn på ett säkert och smidigt sätt och i vissa fall bereda tillträde för de myndigheter som behöver hjälp med det.

Från Polismyndighetens synvinkel har permanentandet av Tryggare Malmö inneburit ett närmande mellan de samverkande aktörerna. Kommunikation och kontaktvägar har förkortats när deltagandet inte är personbundet utan har stabilitet i samverkan vilket är en av framgångsfaktorerna. Detta har gjort det lättare för Polismyndigheten att nå aktuella samverkansaktörer även utan föregående samordningsmöte.

En annan framgångsfaktor är att samordningsmötena är strukturerade och framför allt att de sker med kontinuitet. Det är viktigt att hushålla med resurserna och strategin vid samordningsmötena är att ta reda på vilka organisationer eller myndigheter som har intresse av att delta vid en viss planerad insats. Det gör att det blir mer kraft vid dessa kontroller då endast nödvändiga samverkanspartners deltar. Som en del av Polismyndigheten medverkar även Gränspolisens vid samordningsmöten och deltar i inspektioner där det kan finnas personer som vistas i Sverige utan tillstånd.

Polismyndigheten initierar återkommande större insatser mot olika typer av brottslighet där Tryggare Malmö medverkar. Under våren 2022 genomfördes en större myndighetsgemensam tillsynsinsats initierad av Polismyndigheten som en del Operation Virvelvind. Exempel på andra genomförda operationer under 2022 är operation Skrotnisse med fokus på skrothandlare och avfallsbrottslighet samt operation Trivium som var en insats med inriktning mot brott mot handel med begagnade varor samt brott mot folkbokföringslagen.

2.2.6 Räddningstjänsten Syd

Räddningstjänsten Syd kontrollerar brandskydd och utrymningsvägar i lokaler för att motverka olyckor. Räddningstjänsten kan ställa krav på åtgärder, men även fatta beslut om förbud med vite mot att använda lokalerna om kraven inte uppfylls.

Räddningstjänsten utför även tillsyn av brandfarliga varor såsom gasol.

Räddningstjänsten Syd ser en stor vinning i att samarbeta med andra myndigheter, framförallt då det gäller att identifiera olovliga verksamheter samt att få rättelse av besluten. Genom att ha kännedom om de olika myndigheternas verktygslådor och kombinera dem på bästa sätt blir besluten slagkraftiga.

2.2.7 Skatteverket

Ett av Skatteverkets viktiga uppdrag är att samverka med andra myndigheter i syfte att motverka osund konkurrens, motverka missbruk av välfärdssystem och bidra till ökad samhällsnytta. Skatteverket utför bland annat kontroller av personalliggare och kassaregister i syfte att se till att den skattemässiga hanteringen av inkomsten sköts på ett korrekt sätt för att motverka osund konkurrens och skattefusk. De arbetar även långsiktigt och ska alltid främja samhällsnyttan. Utgångspunkten inom Tryggare Malmö har därför varit att få en bättre räckvidd på de aktiviteter och efterföljande åtgärder som genomförs.

Genom att delta i Tryggare Malmö sedan starten har Skatteverket getts möjligheten att genomföra såväl besök som djupare skatteutredningar av företag i Malmö som på olika sätt bedriver verksamhet på ett sådant sätt att en osund konkurrens uppstår i

förhållande till de företag och organisationer som bedriver en seriös verksamhet. Malmö är landets tredje största stad vad gäller befolkningsmängd, men den är samtidigt ytmässigt relativt kompakt med stadsdelar som ligger nära varandra. Sedan flera år deltar Skatteverket på olika sätt i uppdrag som bland annat riktat sig emot de särskilt utsatta områdena i staden. För Skatteverkets del är det viktigt att vara en del av detta arbete.

Skatteverket arbetar även i andra miljöer där det finns en hög risk för osund konkurrens på grund av skatteundandragande. Skatteundandragande som leder till osund konkurrens är framför allt oredovisade inkomster och oredovisad arbetskraft.

Skatteverket har under åren i Tryggare Malmö påfört kontrollavgifter samt andra skatter och avgifter till ansenliga belopp. Den kanske viktigaste delen kan dock vara den allmänpreventiva effekten. Det kan handla om verksamheter som i princip aldrig besökts eller kontrollerats av andra än polisen, exempelvis de många rökcaféerna som påträffats i Malmö. Merparten av dessa har under åren stängts, genom att de besökts och kontrollerats av lokalt samverkande myndigheter och kommunala förvaltningar.

Inom kontanthandelsbranscher har det under lång tid funnits problem med inkomster som inte redovisats. Kontanta betalningar har varit vanligt förekommande vilka är lätta att undanhålla från beskattning, men även elektroniska betalningslösningar till mindre belopp har låg spårbarhet. Oredovisade intäkter kan därmed användas för oredovisade löner till personal och företrädare. En slutsats står dock helt klar med Tryggare Malmö – att ensam inte är starkast. Det är i samverkan med andra man uppnår samlade effekter som annars inte hade kunnat uppnås.

2.2.8 Stadsbyggnadskontoret

Stadsbyggnadskontoret kontrollerar om det finns bygglov för verksamheter och att gällande bygglov följs. Om det skett överträdelser av plan- och bygglagen kan de gå vidare med byggsanktionsavgift, föreläggande och eller andra åtgärder.

Stadsbyggnadskontoret har möjlighet att tvinga verksamheter att ta bort inredning såsom kök och badrum vilket gör det svårare för fortsatt användning av lokalen som exempelvis bostad eller samlingslokal.

Innan Tryggare Malmö startade arbetade stadsbyggnadsnämnden inte i samma utsträckning som idag med tillsyn enligt plan- och bygglagen. Ansvar för tillsynen låg utspridd på handläggare med olika roller och hade endast få tilldelade resurser som enbart arbetade med tillsyn. I och med Tryggare Malmö tillsattes ytterligare resurser för stadsbyggnadsnämndens tillsynsarbete, både för tillsyn inom projektet och för den ordinarie tillsynen enligt plan- och bygglagstiftningen. Ansvar för tillsynen koncentrerades till resurser som enbart arbetar med tillsyn enligt plan- och bygglagstiftningen. Ett arbetssätt utvecklades som grundar sig på strukturerad och regelbunden myndighetsövergripande samverkan. Detta arbetssätt har även kunnat appliceras i viss utsträckning på nämndens tillsyn enligt plan- och bygglagen som sker utanför samarbetet. Det politiska stödet för att arbeta med tillsyn enligt plan- och bygglagen är nu både stort och etablerat i Malmö, vilket är en förutsättning för ett effektivt tillsynsarbete.

2.2.9 Försäkringskassan

Försäkringskassan kontrollerar och utreder statligt ekonomiskt stöd och bidrag och arbetar för att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och motverka bidragsbrott. För att göra detta utreder Försäkringskassan rätten till ersättning där det finns en misstanke om felaktiga utbetalningar som en enskild medvetet kan ha orsakat och polisanmäler misstänkta brott. Det kan ha att göra med allt från att arbeta med inkomst samtidigt som man uppbär sjukpenning eller sjukersättning till felaktiga uppgifter om inkomst, boendeförhållanden eller hyra. Samverkan har resulterat i att Försäkringskassan har fått mer impulser, kontaktvägar och tätare samarbete med andra myndigheter och en plattform att vara delaktiga i utformning av framtida insatser.

2.2.10 Övriga samarbeten

Utöver samarbetspartnerna inom Tryggare Malmö samarbetar miljöförvaltningen även med andra myndigheter när ärende kräver det. När det gäller fusk med livsmedel finns exempelvis ett fördjupat samarbete med den danska Fødevarestyrelsens specialenhet Rejseholdet, svenska Livsmedelsverket och andra kommuners livsmedelsinspektörer.

Vid misstanke om att villkoren för införsel av varor inte uppfylls kan Tullverket ta olagliga produkter i beslag. Inom Tryggare Malmö medverkar Tullverket främst vid kontroller i butiker och lager för livsmedelsverksamheter, tobak samt kosmetiska och kemiska produkter.

Medborgarlöfte Sofielund och medborgarlöfte Möllevången

De senaste två åren har åtagande och arbetet med olika medborgarlöften blivit en del av arbetet inom Tryggare Malmö. Polismyndighetens medborgarlöfte Ängelholmsgatan löpte ut i början av 2022. Tillsammans med fastighetsägare BID Sofielund och Malmö stad togs ett nytt medborgarlöfte för Sofielund som sträcker sig från april 2022 till april 2023. Under 2022 har ett flertal myndighetsgemensamma inspektioner genomförts i området.

3. Fokusområden

3.1.1 Enheten för trygghet och samordnad tillsyn

De områden och branscher som Tryggare Malmö främst arbetar med kallas fokusområden.

Miljöbalken (1998:808) är en ramlagstiftning som gäller parallellt med annan svensk och europeisk lagstiftning. I 1 kap 3 § MB framgår att ”I fråga om verksamhet som kan orsaka skada eller olägenhet för människors hälsa, miljön eller andra intressen som skyddas enligt miljöbalken tillämpas utöver balken även bestämmelser i annan lag.”.

Livsmedelslagen (2006:804) syftar till att ”säkerställa en hög skyddsnivå för människors hälsa och för konsumenternas intressen när det gäller livsmedel”.

Rent praktiskt innebär detta att miljöförvaltningen som tillsynsmyndighet av miljöbalken och livsmedelslagen har ett ansvar, men även en möjlighet, att kontrollera majoriteten av de platser, verksamheter, varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten. Det betyder också att miljöförvaltningen har ingångar i nästan alla objekt som lyfts av andra myndigheter inom projektet Tryggare Malmö, samt att tillsyn som bedöms göra störst nytta för att skapa en tryggare stad med lika konkurrens mellan företagen kan prioriteras.

Fokusområden under 2022 har varit hygieniska behandlingsverksamheter, samlingslokaler, olovliga boenden, varutillsyn, livsmedelskontroll och fordonsverkstäder. Utöver detta har Tryggare Malmö kontinuerligt utfört fastighetsövergripande tillsyn runt om i staden för att kartlägga, inventera och identifiera nya verksamheter och aktörer inom fokusområdena. Under året har det funnits två genomgående fokus i samtliga branscher: Utveckla arbetet på att identifiera indikatorer om människohandel och människoexploatering samt välfärdsbrott för att kunna tipsa vidare till berörda myndigheter. Nedan följer en presentation och urval av årets arbete inom respektive område.

3.2 Övergripande fokus - välfärdsbrott och människohandel

Tryggare Malmö rör sig i en mängd miljöer där människor riskerar att vara utsatta för olika former av exploatering. Miljöer där till exempel misstankar om människohandel funnits är på massagesalonger, nagelsalonger, fordonstvättar, fordonsverkstäder, restauranger, byggarbetsplatser och hos livsmedelsgrossister. Inom samtliga branscher och tillsynsområden finns ett utökat fokus bland inspektörerna att identifiera indikatorer på människohandel och människoexploatering.

Inom samma miljöer förekommer även olika typer arbetslivskriminalitet och brott mot välfärden, såsom bidragsbrott kopplat till aktivitetsstöd eller bostadsbidrag. Parallellt med nationella satsningar för att minska bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet finns nu ett mer utvecklat fokus på att rapportera vidare indikatorer på välfärdsbrottslighet inom Tryggare Malmö. Samtidigt har

Försäkringskassan under 2022 tillkommit i Tryggare Malmö som ytterligare en myndighet som tillämpar bidragsbrottslagen tillsammans med Skatteverket och Arbetsförmedlingen som redan ryms inom Tryggare Malmö sedan tidigare.

3.2.1 Människohandel och planen Fri från våld

Inom personalintensiva branscher med lägre krav på utbildning och arbetslivserfarenhet löper arbetstagare större risk att exploateras. Ytterligare faktorer som bidrar till sårbarheten hos arbetstagaren är brist på kunskaper i det svenska språket samt ett begränsat kontaktnät i Sverige. Detta lyfts i Arbetsmiljöverkets Lägesrapport 2021 – För det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelse och annan brottslighet i arbetslivet. Vidare belyser rapporten att problematiken uppstår när arbetsgivare vill uppnå ekonomiska fördelar, vilket även orsakar osund konkurrens mellan verksamheter (Arbetsmiljöverket et al. 2021).

Inom Tryggare Malmö har det konstaterats tydliga kopplingar till exploatering av arbetskraft i flera av de branscher som prioriterats. Dessa kopplingar är särskilt tydliga i exempelvis massagebranschen, där både indikatorer på prostitution och människohandel uppmärksammats. Till följd av detta arbetade miljöförvaltningen fram en rutin och checklista över indikatorer om människohandel under 2019 tillsammans med Evonhusets regionkoordinatorer mot människohandel. Arbetsmaterialet grundade sig i ILO:s (International Labour Organization) checklista över indikatorer på människohandel men anpassades och konkretiserades utifrån observationer miljöförvaltningen gjort i tillsynen. För att kvalitetssäkra arbetsmetoden granskades materialet av Polisens människohandelsgrupp och kammaråklagare vid riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet. Arbetsmiljöverket och arbetsmarknads- och socialförvaltningen deltog också vid framtagandet av materialet.

Numera är checklistan och rutinen ett viktigt verktyg för att uppmärksamma indikatorer på människohandel i samband med olika insatser och lämna träffsäkra tips till Polisen. Arbetet har också höjt den interna kompetensen kopplat till problematiken och lett till att checklistan numera används i alla prioriterade tillsynsområden.

Detta arbete har förankrats ytterligare då kommunfullmäktige under 2022 beslutade att anta handlingsplanen Fri från våld - en gemensam angelägenhet. Med en vision om att ingen ska utsättas för våld i Malmö och att alla har rätt att bestämma över sitt eget liv och sin kropp skapades denna plan i samarbete med statliga myndigheter, privata aktörer, fastighetsägare och andra frivilligorganisationer (Malmö stad 2022).

Planen är en del av stadens samlade trygghetsarbete där Malmö stad ska bidra till att trygga barns och ungas uppväxtvillkor, förebygga och förhindra våld och förtryck och bidra med stöd och skydd för de som utsatts för våld, stärka de mänskliga rättigheterna samt öka folkhälsan.

Genom Tryggare Malmös uppsökande tillsynsarbete finns en möjlighet att bidra till att planens fokusområde ”Människohandel för olika ändamål”. Arbetet specificeras ytterligare i planens inriktningsmål, där det finns möjlighet att bidra inom följande inriktningar:

- **Verksamma i staden ska upptäcka våld och kunna agera**
genom att systematiskt arbeta med att upptäcka indikatorer om människohandel vid uppsökande tillsyn.

- **Bedriva tillsyn i olika riskmiljöer**
genom att prioritera tillsyn i utsatta områden och branscher där arbetstagare löper större risk att utsättas för människohandel eller exploatering-
- **Samverkan ska ske inom planens samtliga mål**
genom att lyfta objekt i arbetsgruppen för Tryggare Malmö för att utföra samordnade inspektioner inom prioriterade områden och branscher.
- **Stödja den idéburna sektorn**
genom att fortsätta arbetet med Thaiwise, se avsnittet *Fortsatt arbete med Thaiwise och certifieringen Nuad thai* under avsnitt 3.3.1.

Projekt människohandel

Utöver detta arbete har Polismyndighetens nationella operativa avdelning (NOA) drivit ett pilotprojekt åren 2020–2022 som innebar att man kartlagt och analyserat förekomst, omfattning och typ av organiserade brottsnätverk och deras aktiviteter rörande nationell och gränsöverskridande människohandel för sexuella ändamål.

Projekt Människohandel har resulterat i ett större antal operativa insatser mot oseriösa massagesalonger i flera polisregioner i landet. Kunskapen och kännedomen om prostitution inom oseriösa kroppsvårdsverksamheter har också ökat markant. Samarbeten mellan kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningar och Polismyndigheten för att avslöja och stänga ner oseriösa massagesalonger och andra prostitutionsverksamheter har påbörjats i flera polisregioner som ett resultat av projektet, och har gett positiva resultat. Inspektörer från Tryggare Malmö har varit särskilt behjälpliga i Projekt Människohandel och har bidragit med viktig kunskap om förhållandena i oseriösa massagesalonger som hjälpt polisens fortsatta arbete i dessa frågor. Tryggare Malmö har i detta arbete även varit med och utbildat inspektörer runt om i landet om arbetssättet och checklistan mot människohandel.

3.2.2 Välfärdsbrottslighet

Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet och påträffas exempelvis genom bidragsfusk. Årligen betalas mellan 11 och 27 miljarder kronor ut till företag och enskilda personer baserat på felaktiga grunder (Polismyndigheten 2021). Brottsligheten kopplat till arbetsmarknaden och arbetslivskriminalitet medför stora skattebortfall för statskassan och snedvrider konkurrensen. Brottsligheten är komplex och består av olika brottstyper: Brott mot arbetsmiljöregler, bokförings- och skattelagstiftningsbrott, korruption, identitetsmissbruk, bidragsbrott och bedrägerier mot utbetalande system samt människoexploatering (Polismyndigheten 2021).

Genom ökad kunskap har det under året fokuserats på att identifiera indikatorer på brott mot välfärden för att kunna tipsa vidare till berörda myndigheter. Exempel på välfärdsbrott som upptäckts under inspektioner är personer som folkbokför sig på industrilokalers adresser utan att faktiskt bo där, i syfte att få olika typer av bidrag. Ett annat exempel är arbetsgivare som uppger att de inte har några anställda när personerna i butiken uppenbarligen arbetar där genom att exempelvis att plocka upp varor på hyllorna. Problemet med välfärdsbrottslighet kan finnas i princip inom alla branscher som tillsyn utförs på, vilket gör det extra viktigt att rätt kunskap finns. Detta gäller både hur indikatorer om välfärdsbrott kan identifieras samt vilka myndigheter som kan gynnas av informationen. Under året har miljöförvaltningen tipsat vidare till

berörda myndigheter vid 28 tillfällen där det misstänkts brott mot välfärden. Tips och information lämnas även till fritidsförvaltningen inom Malmö stad som kan undersöka om det föreligger bidragsfusk med föreningsbidrag kopplade till lokaler och anställningar. I dessa tips förmedlas även information om vilken typ av verksamhet som bedrivits. Baserat på dessa uppgifter kan fritidsförvaltningen bedöma om föreningen bedriver den verksamhet som de har uppgett när de har sökt föreningsbidrag och om de är berättigade stöd från Malmö stad.

Det är genom att arbeta myndighetsgemensamt mot ljusskygga verksamheter som chansen ökar att för att kunna upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. De felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemet är ofta en del av det som gör att till att det finns en tillväxt inom den organiserade brottsligheten (Polismyndigheten 2021).

För att kunna upptäcka och motverka felaktigheter kopplat till välfärdsbrott har avsaknaden av en tydlig koppling mellan statliga myndigheter och kommuner och regioner identifierats som en utmaning (Brå 2022). Sedan Arbetsmarknads- och socialförvaltningens avdelning för ekonomiskt bistånd och boende började delta inom Tryggare Malmö finns det en större förståelse kring vilka utmaningar och möjligheter som finns för att dela information myndigheter emellan utifrån respektive uppdrag och verksamhet. Det har exempelvis sedan några tillbaka underlättats med olika underrättelseskyldigheter som trätt i kraft som bland annat möjliggör för rapportering om misstänkt felaktig folkbokföring och misstänkt felaktig utbetalning.

Försäkringskassan har varit delaktig i samverkan inom Tryggare Malmö i cirka sex månader och tagit emot 30 till 40 impulser (tips) som en del av de tillsynsinsatser som gjorts. Försäkringskassan menar att detta inte hade kommit till deras myndighet om det inte vore för Tryggare Malmö. Resultatet är svårt att uttala sig om i nuläget då utredningarna löper över lång tid, men åtminstone fem ärenden har lett till faktisk åtgärd och en del ärenden har kommit efter ett tillslag, det vill säga när Försäkringskassan har medverkat på distans eller ute på plats.

Miljöförvaltningen uppmärksammar och rapporterar även andra former av systemutnyttjande företeelser, bland annat företagare med näringsförbud som trots det bedriver verksamhet, målvaktsföretag där den verkliga huvudmannen är någon helt annan än vad som uppges i Bolagsverkets näringslivsregister eller uppenbara skattebrott som upptäcks under kontrollerna.

3.3 Hygieniska behandlingsverksamheter

Till hygieniska behandlingsverksamheter räknas bland annat massage, hårvård, fotvård, piercing och tatuering. Verksamheterna omfattas av miljöbalkens krav eftersom det finns hälsorisker, exempelvis smitta, infektioner, allergier och hudskador. Miljöförvaltningen kontrollerar därför att lokalens utformning, utrustning och personalens städ- och hygienrutiner uppfyller miljöbalkens krav. Inom Tryggare Malmö finns möjligheten att kontrollera sådana verksamheter eller branscher som inte kan prioriteras av den ordinarie tillsynen, till exempel icke anmälningsskyldiga verksamheter. Exempel på verksamheter som inte är anmälningsskyldiga är massagesalonger, som Tryggare Malmö prioriterade redan år 2018.

3.3.1 Massage

Urvalet av fokusområden inom Tryggare Malmö sker till stor del genom omvärldsbevakning och dialog med andra myndigheter. I fallet med massageverksamheter har massage, mer specifikt thaimassage, prioriterats till följd av att flera mediala granskningar och artiklar visar på att verksamheterna i många fall har en koppling till prostitution. En lokal rapport utförd av den ideella föreningen Hela människan i Malmö, uppskattar att så många som 60 till 80 procent av just thaimassageverksamheter erbjuder ”happy ending” eller andra sexuella tjänster (Hela människan i Malmö 2019). Även förfrågan av dessa illegala tjänster befaras vara hög då Folkhälsomyndighetens studie på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter uppskattar att nästan var tionde svensk man någon gång köpt sex (Folkhälsomyndigheten 2019). Även en internationell rapport kopplat till människohandel lyfter att Polisen i Sverige rapporterat att migranter med thailändsk bakgrund utsätts för människohandel kopplat till massageverksamheter och nagelsalonger (USA:s utrikesdepartement 2022). En förbättringsrekommendation i rapporten är att öka insatser för att upptäcka offer för trafficking och människohandel för att sedan kunna lagföra människohandlarna.

Med all denna bakgrundsinformation skapas en ganska tydlig bild av problematiken kopplat till denna specifika bransch. Utifrån målsättningen att öka tryggheten i Malmö syns ett stort behov av att bedriva tillsyn inom detta område och vikten av att samordna arbetet blir också uppenbart. Genom att bedriva tillsyn inom denna riskmiljö skapas en inblick i verksamheterna och kan upptäcka indikatorer om människohandel för att lämna vidare tips till Polisen. Utöver brottslighet kopplat till branschen finns omfattande brister när det kommer till hälsoskyddslagstiftningen och i flera fall även annan lagstiftning.

För urvalet av massageverksamheter tas hänsyn till vilken typ av verksamhet som bedrivs, vilken prisbild den har samt marknadsföring och respons på olika webbaserade forum. Detta kan ge en bild om verksamheten befaras vara kopplat till illegala tjänster, otrygghet eller osund konkurrens. Bilder, beskrivningar och kommentarer visar ofta vilken typ av kund som verksamheten riktar sig till samt vad kunden upplevt på besök hos verksamheten.

I vissa fall kommer även tips in från allmänheten eller den ordinarie tillsynen, vilket kan leda till inspektioner inom Tryggare Malmö.

Massageverksamheterna hade under en längre period, innan Tryggare Malmö, undgått ordinarie tillsyn då de utifrån hälsoskyddslagstiftningen utgör en lägre risk än andra hygieniska behandlingsverksamheter med risk för smitta, såsom tatuerare. Med stöd av miljöbalken (1998:808) och Socialstyrelsens allmänna råd för yrkesmässig hygienisk behandling (SOSFS 2006:4) ställer miljöförvaltningen krav på lokalens lämplighet, ventilation samt städ- och hygienrutiner. Utifrån erfarenheter från tillsyn som bedrivits har det blivit tydligt att det råder en stor okunskap i branschen kopplat till hälsoskyddslagstiftningen, majoriteten av tillsynsbesöken leder till att vidare utredning där förelägganden om åtgärder ofta krävs. De vanligaste bristerna är dåligt anpassade lokaler, bristande ventilation, dålig hygien samt avsaknad av egenkontroll. I flera fall har olovliga boenden även konstaterats och förbjudits.

Fortsatt arbete med Thaiwise och certifieringen Nuad thai

Tillsynen inom Tryggare Malmö utgör den operativa delen av arbetet. Verksamheterna som kontrolleras redan har hunnit etablera sig, likaså deras eventuella koppling till otrygga förhållanden som arbetskraftsrelaterat fusk och skattefusk. Till och med i de fall där det finns som tydligast tecken på illegal verksamhet blir det ofta långdragna ärendeprocesser som endast i ett fåtal fall leder till att verksamheten kan förbjudas. För att nå långsiktiga effekter inom massagebranschen ser miljöförvaltningen därför ett stort behov av att fortsätta verka inom det förebyggande arbetet.

Thaiwise (Thai women in Sweden empowerment) är ett idéburet offentligt partnerskap mellan Malmö stad och Hela Människan i Malmö. Miljöförvaltningen sitter med i projektets styrgrupp då de bland annat arbetar riktat mot just massagebranschen. Projektet har som målsättning att inom branschen bidra till en bättre arbetsmiljö, jämlika förhållanden och bättre förutsättningar för att driva etiskt hållbara verksamheter med fokus på traditionell thaimassage. Detta sker genom riktad information, utbildningar och rådgivning. Sedan år 2021 har även certifiering av Nuad thai-salonger utgjort en viktig del i detta förebyggande arbete.

Certifieringen syftar till att synliggöra seriösa verksamheter för allmänheten och belysa utmaningar som finns i branschen. Genom att tillhandahålla en certifieringsdekal och information hos deltagande verksamheter, är förhoppningen på längre sikt att skapa en större medvetenhet hos allmänheten. Med det operativa arbetet kan tillgången till de oseriösa eller kriminella verksamheterna som etableras i branschen minska, men för att nå hela vägen behövs även ett arbete för att motverka efterfrågan. Allmänheten i egenskap av konsumenter behöver få förståelse för problematiken kopplat till branschen för att kunna göra medvetna val. Det är först när konsumenten aktivt väljer bort oseriösa och kriminella verksamheter som de seriösa aktörerna får möjlighet att konkurrera på lika villkor. Certifieringen är därför en essentiell del för att nå långtgående och hållbara förändringar i branschen.

Utöver Nuad thai arbetar Thaiwise mer omfattande med integration och stöd till thailändska migranter som ofta utnyttjas inom branschen (Hela Människan i Malmö 2019). Thaiwise är ett exempel på samverkan med idéburen sektor där miljöförvaltningen får stor effekt av att medverka. Genom den rådgivande roll som miljöförvaltningen har kan insatserna potentiellt uppnå mycket mer långtgående och verkningsfulla resultat än vad som kan uppnås enbart som tillsynsmyndighet för miljöbalken. Stora utmaningar finns kvar i branschen och det syns ett stort behov av fortsatt samarbete inom ThaiWISE samt med Polis och människohandelskoordinatorer för att uppnå långsiktiga förändringar i branschen.

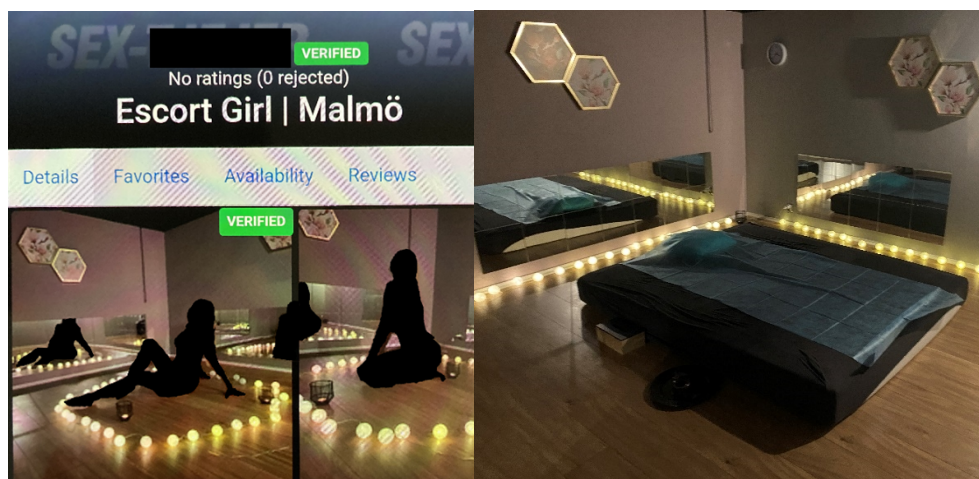

Loggan för organisationen Thaiwise (Thai women in Sweden empowerment) och certifieringsdekalen för Nuad thai.

3.3.2 Exempel på ärenden från 2022

Under 2022 inkom ett tips från Gränspolisens i Malmö efter att man hade noterat annonser för erotisk massage genom en hemsida om eskort. Miljöförvaltningen kunde koppla annonsen till en befintlig verksamhet som tidigare fått tillsynsbesök, då beskrivningen av massagen var precis densamma på verksamhetens hemsida som på eskortsidan. Det framgick även av bilderna att lokalerna var densamma på Facebook. Därför planerades en myndighetsgemensam inspektion.

Genom eskortsidan hänvisades Polisen till en källarlokal i en annan del av Malmö. Tillträde ordnades och en inspektion av den nya lokalen utfördes. Utifrån hälsoskyddslagstiftningen konstaterades dock inga större avvikelser. Däremot var brandskyddet bristfälligt då det saknades två oberoende utrymningsvägar från lokalen. Verksamheten hade även monterat bort en trappa som kopplade källarlokalen till markplan i fastigheten utan att ansöka om ändringen hos stadsbyggnadskontoret. Ett ärende enligt utlänningslagen startades också av Polisen. Då det fanns tydliga indikatorer på prostitution och människohandel skickade miljöförvaltningen även tips till Polisens människohandelsgrupp.

Annons för erotisk massage på eskortsida och behandlingsplatsen vid ett tillsynsbesök.

Vid kontakt med fastighetsägaren visade det sig att ägaren inte hade kännedom om verksamheten som bedrevs i källaren. Därmed påbörjades ett arbete med att avhysa hyresgästen. Efter svårigheter att delge hyresgästen, till följd av att denne saknade folkbokföringsadress i Sverige, vände sig fastighetsägaren till Kronofogden för att få avhysningen verkställd.

Ärendet belyser flera viktiga framgångar och utmaningar som är förenade med massagetillsynen. Framgångar i detta ärende var samverkan. Polisen har kunskap och inblick i Tryggare Malmös arbete och vet vilket handlingsutrymme de kommunala förvaltningarna har. Den samordnade insatsen visar även på hur myndigheter i praktiken kompletterar varandras lagstiftning vid oseriösa och kriminella verksamheter, även om en myndighet saknar handlingsutrymme så kan någon annan komplettera med sitt. Koppleri och människohandel är komplexa brottskategorier där Polisen ser stora utmaningar med att lagföra brotten (Polismyndigheten 2020). När det gäller prostitution är det köparen som begår en brottslig handling, och i dessa fall bidrar Tryggare Malmö försvårandet av att bedriva verksamheterna, vilket ibland blir den snabbast verkande insatsen.

Den problematik som fastighetsägaren möter i avhysning är även en viktig aspekt i ärendeprocessen som påträffats vid flera tillfällen. Verksamheter behöver i många fall etablera sig innan det uppstår några misstankar om brottslighet. I det skedet konstaterar miljöförvaltningen att många fastighetsägare som har svårt att göra sig av med hyresgästen eller lokalinnehavaren. I flera fall har även fastighetsägare undvikit att säga upp hyresgäster eller lokalinnehavare till följd av rädsla för att bli skadeståndsskyldiga.

3.3.3 Frisörsalonger

Baserat på branschsökningar uppskattas det finnas över 700 frisörverksamheter i Malmö. En stor del av dessa utgörs av barberarverksamheter som från och med 2021 kan vara anmälningspliktiga då deras verksamhet utgör en risk för ”annan smitta”, kriteriet för detta är att de använder skärande redskap, till exempel rakblad eller rakknivar.

Tryggare Malmö har under en längre period sett ett behov att prioritera tillsyn av frisörverksamheter, eftersom det misstänks råda omfattande osund konkurrens inom branschen. Samtidigt är antalet verksamheter så många att arbetet skulle kräva ytterligare resurser.

Under 2022 har miljöförvaltningen utfört 14 ”stickprov” på barberarverksamheter, åtta har utförts på eget initiativ, medan övriga har skett under myndighetsgemensamma insatser i prioriterade områden. Urvalet har i första hand skett geografiskt och i andra hand granskning utifrån verksamheternas prisbild, som i vissa fall har varit så låg som 50 kronor för en klippning.

Inspektionerna som utfördes under 2022 ledde till åtgärdskrav utifrån hälsoskyddslagstiftningen på samtliga verksamheter, två inspektioner ledde dessutom till tillfälliga stängningar på grund av hygienbrister, vilka senare har kunnat upphävas. Bristerna är i till stor del desamma som inom massagettillsynen, det vill säga dåligt anpassade lokaler, bristande ventilation, dålig hygien samt avsaknad av egenkontroll.

Smutsig behandlingsplats och badrum från tillsynsbesök i verksamhet som stängdes.

Brister i frisöverksamheter indikerar dels på att det, likt i massagebranschen, råder en stor brist på kunskap gällande hälsoskyddslagstiftningen inom branschen, dels att det finns risk att illegal arbetskraft används i stor omfattning. Tecken på osund konkurrens och kopplingar till arbetslivskriminalitet har också observerats. Flera verksamheter har uppgett sig bedrivas av enskilda näringsidkare utan fler anställda, men under kvällstid, ofta kopplat till helger, har upp till fyra anställda observerats arbeta i lokalerna.

En snabb kalkyl ger också en tydlig bild av att något inte stämmer, 50 kronor för en klippning som kan tänkas ta upp emot 30 minuter innebär att en anställd omsätter 800 kronor till verksamheten under full belastning under en åtta timmars arbetsdag. Även vid en generös beräkning, att man skulle hinna dubbelt så många klippningar under denna tid, så är det osannolikt att en verksamhet skulle kunna gå runt med denna prissättning. I dessa fall, med extremt låga kostnader, finns det anledning att misstänka oegentligheter utöver arbetslivskriminalitet, såsom penningtvätt eller välfärdsbrottslighet. Det är helt enkelt inte rimligt att verksamheterna kan bedrivas med denna affärsmodell.

För att uppnå långverkande effekter inom barberarbranschen finns således ett stort behov av att bedriva myndighetsgemensam tillsyn med myndigheter som kan motverka arbetslivskriminalitet, skattefusk och bidragsbrottslighet. Genom tillsyn med exempelvis Skatteverket och Försäkringskassan kan omfattningen av denna problematik minska, samtidigt som efterlevnaden av hälsoskyddslagstiftningen ökar.

Tillsammans bör detta tvinga verksamheterna att prissätta sina tjänster utifrån vad den verkliga kostnaden är, vilket förmodligen skulle minska antalet oseriösa verksamhetsutövare och leda till sund konkurrens inom branschen. Den myndighetsgemensamma tillsynen kopplat till barberare har inte kunnat prioriteras särskilt högt under 2022 till följd av hög belastning inom de övriga fokusområdena.

3.4 Samlingslokaler

Samlingslokaler är ett begrepp och fokusområde som inkluderar mindre lokaler som används för spel och rökning, återkommande illegala nattklubbar, rökcaféer eller olika typer av föreningslokaler. Gemensamt för flera av dem är att de haft negativa effekter på tryggheten i Malmö. Det har även visat sig att det funnits kopplingar till organiserad brottslighet i flera av dessa verksamheter. Många av de samlingslokaler som besöks brister gällande flera lagkrav. I praktiken kan det innebära att lokalen har stora brister i inomhusmiljön, saknar bygglov och, eller att de inte uppfyller brandskyddsbestämmelser. Det kan också innebära att lokalen används för otillåtna eller illegala aktiviteter såsom rökning i en rökfri miljö, alkohol- och tobaksförsäljning utan tillstånd eller indikation om olovligt spel. De illegala verksamheterna har även bidragit till att snedvrida konkurrensen bland de aktörer som erbjuder motsvarande utbud, men som är registrerade och redovisar sina skatter och avgifter

När det gäller nattklubbar har arbetet inom Tryggare Malmö visat sig vara effektivt för att få bort illegala klubbar. Sedan några år tillbaka förekommer inga återkommande illegala nattklubbar enligt Polisen. Tack vare det myndighetsgemensamma samarbetet finns det möjlighet att hantera och förbjuda även de illegala nattklubbarna som sker vid enstaka tillfällen om brister i brandskyddet eller bygglov saknas. Detta arbetssätt är

viktigt för att motverka att det inte dyker upp nya illegala nattklubbar som kan etablera sig.

Underhållning och livsmedelsservering i en samlingslokals rökrum. Bilder från Polisen.

3.5 Olovliga boenden

Inom Tryggare Malmö görs bedömningen om ett boende är olovligt utifrån tre myndigheter och tre lagstiftningar: plan- och bygglagen (2010:900), miljöbalken (1998:808) och lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Om en bostad inte uppfyller aktuell lagstiftning inom en eller flera av dessa lagar riskerar den att dömas ut. Det kan handla om att inomhusmiljön är hälsovådlig och kan skada de boendes hälsa på kort eller lång sikt, att det finns omfattande brister i brandskyddet i form av bristande utrymningsvägar eller att det helt saknas bygglov för att använda utrymmena som bostäder.

De boende utsätts i många fall för direkta risker, ibland helt omedvetet. De löper större risk att uppleva kort- och långsiktiga besvär med hälsan, olyckor såsom brand kan vara förenat med livsfara då utrymningsvägar kan vara förbyggda, blockerade, låsta eller i vissa fall saknas helt. Även om vissa individer är medvetna om riskerna som finns förenade med bostaden, så befinner sig flera i en utsatt situation där de saknar handlingsutrymme. Det kan handla om socioekonomiskt utsatta individer som av olika anledningar inte kan ta få tillgång till bostäder genom konventionella vägar såsom bostadsköer. Det finns därmed fall där de boende aktivt undviker att påtala brister då de är oroliga att förlora sitt hyreskontrakt, om ett sådant ens finns.

Allt eftersom tillsynen av olovliga boenden inom tryggare Malmö har utvecklats så har kopplingar mellan arbetsrelaterad brottslighet blivit tydligare. Många upptäckta olovliga bostäder finns i, eller i direkt anslutning till, arbetsplatser och detta kan vara

ett tecken på kopplingar till människoexploatering. Verksamheter där detta uppmärksammats har varit kopplat till exempelvis jordbruk, butiker, hygieniska behandlingslokaler, verkstäder och restauranger. Hyran för bostaden kan vara en del av arbetstagarens, den boendes, lön. I de fall det konstateras indikatorer på människohandel finns det även anledning att misstänka att boendet är ett sätt för arbetsgivaren eller exploateraren att hålla koll på och kontrollera den boende.

Problematiken sträcker sig alltså långt längre än individens säkerhet. Boenden kan drivas av verksamheter och fastighetsägare som aktivt försöker att kringgå lagstiftning. Konsekvenserna blir en ökad otrygghet för de boende, samtidigt som samhället bekostas genom att oberättigade bidrag betalas ut, skatteintäkter för staden minskar, lagenliga verksamheter tvingas konkurrera med illegala och individer med stora behov av stöd går under myndigheters radar.

I ett fåtal fall handlar det endast om okunskap, till exempel en fastighetsägare som byggt om sin källare för att den ska kunna användas som bostad. Även i dessa gränsfall finns ett behov av att agera enhetligt och kraftigt, annars riskerar en omfattande olovlig bostadsmarknad att etableras i Malmö, där individer som saknar kunskap eller möjlighet att tillgodose sina rättigheter exploateras.

Olovliga boenden är alltså kopplade till en mängd olika miljöer, verksamhetstyper och platser, därför krävs flera verktyg och kanaler för att upptäcka dem. Nedan listas några av de vanligaste verktygen och kanalerna:

- Hantering av tips från allmänheten
- Hantering av tips från andra myndigheter
- Internt kompetenshöjande arbete för att öka tips om misstänkta olovliga boenden från ordinarie tillsynen
- Inventering av fastigheter
- Inventering av webbaserade plattformar med bostäder för uthyrning
- Kontroller av folkbokföring på industrifastigheter
- Granskning av flygfoton över jordbruksfastigheter.

När information om ett olovligt boende kommer in till Tryggare Malmö görs en gemensam bedömning av hur akut tillsynen är. I många fall finns en större risk kopplad till industrifastigheter där flera personer befaras vistas. Risker kopplade till hälsoskyddet och brandskyddet är ofta större och bygglovet tillåter i princip aldrig bostäder i industrifastigheter.

Till följd av det utökade arbetet mot människoexploatering och människohandel har tillsynen av olovliga boenden blivit ett genomgående fokus för all tillsyn inom Tryggare Malmö. I många fall är det en tidig indikator på exploatering och en tydlig ingång för tillsynen av hälsoskyddet. Rent geografiskt är förekomsten av olovliga boenden utbredd och upptäcks i stora delar av kommunen.

I de flesta fall är det tillräckligt med förbud utifrån en av de tre lagstiftningarna för att ett olovligt boende ska upphöra. Samtidigt finns det fall där det konstaterats mer allvarliga och mer akuta avvikelser där ett olovligt boende kan förbjudas enligt samtliga tre lagstiftningar. Stadsbyggnadskontorets lagstiftning är i många fall starkast, då de kan begära rättelse och återställandet av lokaler som olovligt byggts om till bostäder. Till skillnad från miljöbalken och lag om olyckor finns det även sanktionsmöjligheter utifrån plan- och bygglagen. En utmaning kopplat till denna lagstiftning är dock bevisbördan och preskriptionstid vilket kan utgöra hinder för

agerande, i dessa fall är ofta lagen om olyckor och miljöbalken användbara genom att ställa krav eller förbud utifrån brand- eller hälsoskyddet. I vissa fall finns det även anledning att alla myndigheter agerar parallellt då tiden för verkställandet av åtgärder varierar beroende på vilken lagstiftning som används.

Hantering av ovanstående bostäder som kan bedömas vara olovliga, är även de typer av ärenden som prioriterats inom tillsynen. Det finns en risk för förflyttning när det gäller boenden kopplat till arbetsplatser och exploatering. Personalintensiva branscher med arbetsgivare som vill uppnå ekonomiska fördelar genom att dra ned på personalkostnader riskerar att övergå från direkt olovliga boenden till olämpliga boenden. Med detta menas att arbetsgivare använder sig av lokaler som är avsedda för bostadsändamål men att de nyttjar dessa olämpligt genom att inhysa många fler personer än vad de är avsedda för. Konsekvensen av en sådan förflyttning kan leda till ett behov av mycket mer ingående utredningar där miljöförvaltningen behöver se över hyreskontrakt för att kunna ställa krav på att bostäderna anpassas efter antalet som faktiskt bor där. I fall med gemensamhetsboenden har räddningstjänsten möjligheter att ställa krav på åtskilda brandceller, stadsbyggnadskontoret kan även kräva rättelse om oanmälda förändringar gjorts på lokalen, men i flera av dessa fall innebär det mer omfattande utredning och ärendeprocesser. Förflyttningen är förvisso ett steg i rätt riktning men boenden av denna typ som har påträffats vid tillsyn under 2022 indikerar fortfarande på en tydlig utsatthet hos de boende.

Inom tillsynen av olovliga boenden finns ett väl upparbetat samarbete med stadsbyggnadskontoret och Räddningstjänsten syd. Gemensamma tillsynsinsatser genomförs i regel två gånger i månaden och under dessa insatser besöks normalt en till fyra fastigheter. Uthållighet är viktigt för att tillsynen ska ge effekt då det ibland kan krävas flera besök innan tillträde till alla lokaler uppnås. Ärenden uppstår även vid tillsyn av andra verksamheter vilket gör det till ett svårt tillsynsområde för långsiktig planering, då omprioriteringar och uppföljningar behöver ske löpande.

Arbetsgruppen har lagstiftning som kompletterar varandra väl. Där det inte är någon akut risk för de boende kan således handläggningen prioriteras utifrån respektive myndighets arbetsbelastning. Att tillsynen utförs gemensamt innebär också en enhetlig överblicksbild inom staden och att ett boende inte ”godkänns” av en instans för att sedan dömas ut som olovlig av en annan.

3.5.1 Exempel på ärende från 2022

Under 2022 har flera tips kopplade till bostäder i verksamhetslokaler kommit in till miljöförvaltningen. Andra myndigheters observationer och information i tipsen är oftast träffsäkra och värdefulla. Ett intressant ärende startades till följd av att en tjänsteperson från gränspolisen kontaktade miljöförvaltningen. En arbetsplatskontroll hade lett polisen till arbetarnas bostad, tjänstepersonen upplevde levnadsförhållandena som mycket bristfälliga och kontaktade en lokalpolis för rådgivning hur detta skulle kunna hanteras. Lokalpolisen hade hört talas om Tryggare Malmö-arbetet och hänvisade tjänstepersonen till miljöförvaltningen. Då ärendet var av intresse kontaktade miljöförvaltningen räddningstjänsten och stadsbyggnadskontoret för att anordna en gemensam kontroll av bostaden.

Bostaden var en mindre stuga där man inhyst åtta personer. Ventilation saknades i byggnaden men till följd av att den klassades som en flerfamiljsbostad och utrymningsvägar fanns, saknades underlag att förbjuda bostaden. Ärendet handlades

vidare på miljöförvaltningen för att se om hyreskontrakt fanns, och hur många som kan bo i byggnaden. Ärendet visar på risken med de ”olämpliga bostäderna”, där det finns mindre handlingsutrymme utifrån den gemensamma verktygslådan men tecken på arbetslivskriminalitet och exploatering är kvar. Sett till att gränspoliserna haft ett ärende kopplat till fastigheten och att det vid inspektionen endast var två av åtta arbetare kvar på platsen är sannolikheten stor att de övriga boende utgjordes av arbetare utan arbetstillstånd.

Arbetarnas sovplatser fördelade på två våningsplan.

Ett annat fall är en fastighet med olovliga boenden på Norra Grängesbergsgatan. Genom Tryggare Malmös uppsökande och samordnade tillsyn upptäcktes och förbjöds bostäder i området under 2019. Under 2022 har fastigheten brunnit vid två tillfällen, i båda fallen har anmälan om mordbrand upprättats. Till följd av Tryggare Malmös uppsökande tillsyn fanns inga bostäder kvar i fastigheten och det är inte osannolikt att det är tack vare detta som inga personskador uppkom vid någon utav bränderna. Bostäderna hade aldrig upptäckts om det inte bedrivits uppsökande fastighetsövergripande tillsyn.

Sydsvenskans bild från branden, fotograf Patrick Persson (2022-12-11)

3.6 Varutillsyn

Tillsynen inom Tryggare Malmö har visat att det finns ett stort antal osäkra, olagliga och farliga produkter till försäljning i Malmö. Vissa kosmetiska produkter och leksaker kan till exempel innehålla ämnen som är direkt skadliga för hälsan och elektroniska produkter som kan vara strömförande eller brandfarliga. Ett annat exempel är det stora antalet hudblekande produkter som hittades under 2021 där det visade sig att produkterna innehöll kvicksilver och eller hydrokinon. De som använder sig av produkterna utsätter sig för stora hälsorisker och ämnena är därför förbjudna i kosmetiska produkter.

Det är även tydligt utifrån varutillsynen att det finns ett stort problem med okunskap av gällande lagstiftning för märkning av framförallt kemiska och kosmetiska produkter. Det är vanligt med import av kosmetika från länder utanför EU/EES, där motsvarande lagstiftning inte finns. Konsumenter ska kunna förvänta sig att produkterna som finns på marknaden och som de handlar är kontrollerade och säkra. Hur säkra de är kan tyvärr skilja sig beroende på vilken butik konsumenten väljer. Den uppsökande tillsynen inom varutillsynen är därför viktig för att motverka att osäkra och ibland livsfarliga produkter finns tillgängliga i butiker. Bara under 2022 har tillsynen resulterat i att över 200 kosmetiska produkter har förbjudits. Då det finns aktörer på marknaden som följer lagstiftningen och arbetar aktivt med att tillhandahålla säkra produkter är tillsynen även viktig för att motverka osund konkurrens.

3.7 Fordonsverkstäder

Fordonsverkstäder har sedan några år tillbaka identifierats som en riskbransch där det finns ett stort behov av nationell prioritering för att genomföra myndighetssamverkan och myndighetsgemensam tillsyn (Arbetsmiljöverket et al. 2021). Inom branschen fordonsverkstäder eller bilverkstäder ingår biltvätt, däckservice, hjulskifte och rekonditionering.

Anledningen till att branschen identifierats som en riskbransch är att utredningar visar att det finns problem med svartarbete. Det finns indikationer på människoexploatering inom branschen med arbetstagare utan rätt tillstånd för att vistas och arbeta i Sverige. Utifrån tillsynsinsatser har det även konstaterats att det finns olovliga boenden i lokalerna som verksamheterna bedriver sin verksamhet i.

Arbetsuppgifterna som utförs i verkstäder ställer ofta inget högre krav på utbildning och verksamheterna är i regel kontantintensiva. Inom denna bransch är det även vanligt att det inte är tydligt hur många anställda som verksamheterna har. Det är exempelvis vanligt att det uppges att verkstaden bedrivs som privat verksamhet (hobbyverksamhet) och att det därför inte är en näringsverksamhet och att det inte finns några arbetstagare. Vid tillsynsbesök kan det finnas många personer på plats i verksamheten men få som uppger att de är där för att utföra arbete i en näringsverksamhet. Samtidigt har genomförda tillsynsbesök visat att de personer som uppger att samma individer i flera fall får ersättning från andra myndigheter eller deltar i någon form av arbetspolitisk åtgärd (Arbetsmiljöverket et al. 2021).

Utifrån ett exempel på en tillsynsinsats som genomfördes inom Tryggare Malmö under 2022 finns det även kopplingar till grov organiserad brottslighet inom fordonsbranschen. Tillsynsinsatsen initierades av Polisen som delade med sig av information till Tryggare Malmö gällande en fordonsverkstad. Samtliga deltagande myndigheter konstaterade brister utifrån respektive lagstiftning som ledde till vidare utredning.

Eftersom Tryggare Malmö ska verka för att skapa rättvisa villkor för företagande och rättvis konkurrens i Malmö samt motverka den illegala ekonomin finns ett stort behov av att under 2023 öka frekvensen på myndighetsgemensamma tillsynsinsatser mot fordonsverkstäder. Som ett exempel på brister som konstateras utifrån tillsyn enligt miljöbalken är hur verksamheterna hanterar avfall. Även när det gäller arbetet mot brottslighet inom avfallsområdet finns ett behov av att öka frekvensen på myndighetsgemensamma tillsynsinsatser. Enligt Naturvårdsverket finns brottslighet kopplat till avfall inom flertalet branscher men volymerna från bygg- och rivningsavfall är störst inom Sverige (Naturvårdsverket 2021). Utifrån siffror från Naturvårdsverket är miljöbrott en av de mest lönsamma brottstyperna i världen.

3.8 Livsmedelsfusk

Livsmedelsbedrägerier eller fusk med livsmedel – internationellt benämnt food fraud – är avsiktliga överträdelser av livsmedelslagstiftningen, som vilseleder konsumenter, och som görs för ekonomisk vinning. Detta är EU-kommissionens operativa definition och därmed också hur Sverige definierar livsmedelsbedrägeri. Alla typer av livsmedel kan potentiellt bli utsatta för livsmedelsbedrägerier och fusk om tillfälle ges. Livsmedelsfusk kan förekomma i alla delar av livsmedelskedjan och drabba såväl konsumenter som livsmedelsföretag inom och utanför Malmös och Sveriges gränser.

Sverige har nationella lagar och föreskrifter inom livsmedelsområdet, men det finns även övergripande EU-regler som alla EU:s medlemsstater måste följa. Syftet med lagstiftningen är att livsmedel ska vara säkra för konsumenter att äta, inte vilseleda konsumenter och för att upprätthålla EU:s inre marknad.

Livsmedelsbedragare och fuskare är kreativa och hittar hela tiden nya sätt för att tjäna pengar och nya metoder för att undgå att bli upptäckta. Här är en lista på några av de vanligaste kategorier för livsmedelsbedrägerier och fusk med livsmedel:

- **Utspädning:** En process där en dyr ingrediens späds ut mot en ingrediens med ett lägre värde, exempelvis tillsats av socker i honung.
- **Förfalskning:** Intrång mot immateriella rättigheter såsom varumärken.
- **Felaktig märkning:** Falsa påståenden eller förvanskning av livsmedelsinformation.
- **Grå och svarta marknader:** Stöld av livsmedel och försäljning av stulna livsmedel. Handel med oregistrerade företag som står utanför myndighetskontrollen.

Fusk som livsmedelsinspektörerna i Tryggare Malmö upptäcker och arbetar mest med är den grå och svarta marknaden. Genom spårbarhetskontroller i form av fakturagranskning och annan dokumentgranskning på varor upptäcks svarthandel och eller stöldgods i livsmedelskedjan hos livsmedelsverksamheter. Under en kontroll

väljer inspektörerna ut ett antal varor som de begär att företagaren ska ta fram fakturor som visar varifrån företaget köpt produkterna men även försäljningsfakturor som visar till vilka företag som produkterna har sålts. Det är ganska vanligt att de då inte kan visa upp några dokument på inköpet på vissa av produkterna eller att de lämnar in förfalskade eller efterkonstruerade fakturor.

Att hitta och kontrollera oregistrerade livsmedelsverksamheter ingår i det dagliga arbetet för inspektörerna. När de oregistrerade livsmedelsverksamheterna upptäcks och registrerats övergår de till den ordinarie planerade kontrollen eller får fortsatt kontroll av inspektörerna i Tryggare Malmö, beroende på om det finns fortsatt misstanke om fusk.

Genom åren har det inom Tryggare Malmö också avslöjats förfalskade etiketter, varumärkesintrång, utspädning av livsmedel, bland annat där honung späts ut med socker eller sirap samt utländska kantareller som säljs som svenska till ett högre pris.

Det har även upptäckts medveten ommärkning av bäst före-datum under året. Företagen suddar eller skrapar bort datumen från förpackningarna efter hållbarhetstidens utgång i hopp om att konsumenterna inte ska upptäcka att varorna är gamla. I vissa fall har de gamla datumen avlägsnats och ersatts med nya. Dessa varor omhändertas av miljöförvaltningen och destrueras.

Provtagning

Under året har provtagning och analyser av honung, olivolja och saffran genomförts. Detta är livsmedel som är dyra och av den anledningen förekommer mer fusk på dessa typer av varor. Provtagningen som genomförts på olivolja och saffran har under året inte kunnat påvisa några brott mot lagstiftningen, däremot har två fall av fusk med honung kunnat upptäckas. Det gäller honung som beskrevs som ”äkta akaciahonung” där analysen visade att honungen troligtvis upphettats för mycket och därför inte fick säljas som annat än ”bagerihonung”, en sämre kvalitetsklass. Det andra fallet gällde honung som såldes under beteckningen ”Äkta skogshonung” där analysen både visade tillsats av socker samt tecken på upphettning.

Fordonskontroller

Under året har miljöförvaltningen deltagit vid fyra myndighetsgemensamma

fordonskontroller tillsammans med Polisen, Kronofogdemyndigheten, Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan. Vid dessa fordonskontroller är miljöförvaltningen framför allt intresserad av mindre skåpbilar och lastbilar som används vid transport av livsmedel. Kontrollen fokuserar på spårbarhet, det vill säga att verksamheten kan visa upp varifrån de köpt in livsmedel eller till vilken verksamhet de avser att leverera

livsmedel, men också hantering och hygien kontrolleras. Fokus läggs även på kontroll av att företaget som transporterar livsmedlen är registrerat eller godkänt som livsmedelsanläggning i den kommun som är företagets hemkommun. Detta innebär många gånger kontakter med miljökontor i andra kommuner då många fordon kommer från hela södra Sverige för att göra inköp i Malmö. Kontrollerna har lett till upptäckt av oregistrerade livsmedelsföretag och omhändertagande av livsmedel som saknat spårbarhet. Totalt har cirka 75 fordon kontrollerats vid dessa fyra tillfällen. Fordonskontroll i ett industriområde i Malmö.

3.8.1 Exempel på ärenden 2022

Här följer en genomgång av ett par ärenden om livsmedelsfusk från 2022.

Gamla dadlar utan giltiga dokument

Dadlar funna i Malmö

Vid en kontroll hos en livsmedelsgrossist i Malmö upptäckte inspektörerna 13 pallar (7,7 ton) dadlar från Saudiarabien där bäst-föredatumet hade passerat sedan ett år tillbaka och där delar av partiet var mögelangripet. Företaget som besöktes uppgav att de hade låtit en vän, som hade en enskild firma, förvara dadlarna i deras kylrum i väntan på destruktion. Personen som ägde dadlarna var inte känd av, eller registrerad som livsmedelsföretagare eller importör hos miljöförvaltningen. Den enskilda firman visade sig även vara avregistrerad hos Skatteverket.

Miljöförvaltningen försökte kontakta ägaren till dadlarna utan framgång och några spårbarhetsdokument för partiet kunde därför inte granskas. Dadlarna tejpades med förbudstejp och ett beslut om saluförbud förenat med vite på 50 000 kronor utfärdades.

Dadlar tejpas med förbudstejp på ett lager i Malmö.

Miljöförvaltningen fick senare kontakt med företagaren och ett möte bokades. Företagaren förklarade att han hade köpt dadlarna av en släkting i England och att han ville skicka tillbaka dadlarna dit. Detta kunde miljöförvaltningen inte acceptera eftersom bäst före-datumen hade passerats och att han inte kunde visa några relevanta dokument på inköpet.

Cirka en och en halv månad senare upptäckts ytterligare 16,3 ton dadlar i samband med en annan kontroll där 50 ton matvaror förbjöds. Dadlarna förvarades på ett lager tillhörande en butik i Malmö. Även dessa dadlar var i dåligt skick med utgångna bäst före-datum. Vissa av förpackningarna var även angripna av skadedjur i form av larver.

Butiksinnehavaren förklarade att delar av partiet med dadlar inte var hans och att det var samma person med den enskilda firman som ägde dem, där butiksinnehavaren hade ombetts att låna ut pallplatser till honom.

Resterande dadlar hade butiksinnehavaren köpt in från ett företag i England. Inköpsfakturan som butiksinnehavaren visade upp visade inköp av 900 grams förpackningar dadlar för cirka 90 000 kronor. Miljöförvaltningen kunde dock inte hitta några 900 grams förpackningar bland partiet som förvarades på lagret. Miljöförvaltningen avfärdade fakturan som giltigt spårbarhetsdokument med anledningen av att den inte gick att kopplas ihop med produkterna som fanns på lagret.

Gemensamt för dadlarna var att det på samtliga etiketter fanns svenska telefonnummer som hade kopplingar till personen med den enskilda firman eller närstående till honom.

Samtliga dadlar destruerades av miljöförvaltningen i Malmö. Totalt destruerades 24 ton.

Dadlar upptäcktes i Danmark

Fem månader senar fick miljöförvaltningen en fråga från den danska livsmedelskontrollen. De hade upptäckt ett parti dadlar på 9,3 ton hos en grossist i Danmark som de tyckte var förpackade på ett icke professionellt sätt och att bäst föredatumet hade passerats. De uppmärksammade också att telefonnumren på etiketterna på förpackningarna gick till Malmö i Sverige. När de begärde in spårbarhetsdokument på partiet fick de in en fraktsedel och en följesedel som visade att dadlarna hade levererats från ett byggföretag i Stockholm. De undrade om miljöförvaltningen i Malmö kände till personerna som telefonnumren på förpackningarna gick till och om byggföretaget i Stockholm var ett registrerat livsmedelsföretag.

Miljöförvaltningen förklarade vad som gjorts i ärendet i Malmö, beslut och bilder bifogades. Miljöförvaltningen kunde också genom information från Stockholms miljöförvaltning informera om att byggföretaget inte var registrerat som livsmedelsföretag och att de därmed inte fick handla med livsmedel.

Livsmedelskontrollen i Danmark beslutade att de 9,3 ton dadlar som förvarades hos grossisten skulle destrueras.

Dadlar destrueras av Fødevarestyrelsen i Danmark.

Stockholm letade efter dadlar

Miljöförvaltningen i Malmö informerade miljöförvaltningen i Stockholm om vad som hade påträffats i Malmö och i Danmark. Inspektörerna i Stockholm besökte adressen som angavs på dokumenten som hittades i Danmark och upptäckte en oregistrerad livsmedelsgrossist. Inne i lokalerna påträffades en stor mängd livsmedel. Personen som var ansvarig på plats förklarade att livsmedlen som fanns i lokalen tillhörde ett annat företag som hyrde lokalerna tidigare men som hade lämnat lokalerna för cirka

ett år sedan. Detta kunde dock avfärdas genom fakturagranskning som visade att byggföretaget under året hade köpt in stora mängder livsmedel. På lagret fanns också 4,2 ton dadlar av samma märke som upptäcktes i Malmö och i Danmark och som nyligen hade köpts in.

Dadlarna destruerades och ett förbud om att tillfälligt bedriva verksamhet samt saluförbud på samtliga varor i lokalen utfärdades. Beslutet förenades med ett vite på 300 000 kronor.

Totalt destruerades 37,5 ton dadlar i Malmö, Danmark och i Stockholm.

Dadlar destrueras av miljöförvaltningen i Stockholm.

Förbud mot 50 ton mat i butikslager

Miljöförvaltningen fick in ett klagomål där personer hade sett på Facebooksidan ”Billig mat i Malmö” att en butik på Rosengård sålde varor där bäst före-dagen hade passerats med upp till två år, bland annat på juice.

Livsmedelsinspektörerna åkte till butiken för att undersöka om det stämde. När inspektörerna anlände till butiken uppmärksammade de ett så kallat ”fyndtorg” utanför kassorna där varor såldes till nedsatt pris.

När inspektörerna började granska varorna upptäckte de att bäst före-datumen hade skrapats eller suddats bort på en del varor, men även på andra varor där hållbarhetsdatumet hade passerats sedan lång tid. Inne i butiken upptäcktes fler varor med utgångna datum, en del hade gått ut i datum sedan två år tillbaka, bland annat på de juicer som uppmärksammades på Facebooksidan.

Miljöförvaltningen tog undan de varor med bortskrapade datum och de varor där bäst före-datumen hade passerats och där produkterna ansågs osäkra att konsumeras. Varor på totalt 434 kg lastades på pallar och ställdes ut på butikens lager där de tejpades med förbudstejp. Ett beslut om saluförbud fattades som förenades med ett vite på 25 000 kr.

Eftersom inspektörerna kände till att butiken hade tillgång till ett externt lager på en annan adress så beslutades det att även det lagret skulle kontrolleras. Inspektörerna åkte dagen efter dit tillsammans med butiksägaren för att kontrollera om fler gamla varor kunde upptäckas. Inne på lagret kunde inspektörerna ganska snabbt konstatera att det fanns en mängd varor där bäst före-datumen hade passerats, från några månader upp till sju år tillbaka.

Ganska omgående insåg inspektörerna att omfattningen av varor och produktgrupper var så stor att de beslutade sig för att stänga lagret. Ett beslut om tillfällig stängning togs på plats och företagaren fick besked om att inga varor på lagret fick flyttas eller röras. Extra personal från miljöförvaltningen kallades in för att räkna och inventera alla varor. Totalt lades det förbud på cirka 50 ton livsmedel av olika slag, bland annat dadlar, juicer, matoljor och konserver.

Delar av det stoppade partiet, märkts med förbudsskyltar

Bland de 50 ton livsmedel som förbjöds att säljas var det fem pallar med livsmedel som inspektörerna tyckte utmärkte sig lite extra. Inspektörerna fick en känsla av att produkterna var stulna. Spårbarhetsuppgifter på varorna begärdes in av butiksinnehavaren. Samtidigt kontaktades tillverkaren av produkterna med en förfrågan om de kunde spåra batchnumren för att se om det var stulet. Efter några dagar återkom tillverkaren med en bekräftelse på att ett parti hade stulits i ett annat

EU-land något år tidigare och att marknadsvärdet på partiet var ca en halv miljon kr. Miljöförvaltningen kontaktade Polisen som omhändertog de stulna varorna och ett polisförhör hölls med en av inspektörerna. Något spårbarhetsdokument i form av faktura eller följesedel på stöldgodset fick miljöförvaltningen aldrig in av företagaren. Destruktionen av övriga livsmedel har påbörjats och följs av miljöförvaltningen.

Godis utan etiketter

I slutet av augusti genomförde livsmedelskontrollen en kontroll på en av Malmös godisgrossister. Under kontrollen upptäckte livsmedelsinspektörerna två pallar med godis i tvåkilos plastlådor som saknade etiketter och frågade ägaren till grossistföretaget var godiset kom ifrån och fick svar att det var från en godisgrossist i Hässleholm och att de hade stått på lagret i Malmö i cirka ett år och att godiset var spanskstillverkat. På grund av att godiset saknade ingrediensförteckning och hållbarhetsdatum beslutade miljöförvaltningen om saluförbud på godiset, totalt 882 kg, och pallarna tejpades med förbudstejp.

Pall med omärkt godis på ett lager i Malmö

Miljöförvaltningen begärde att få se en faktura på inköpet och ägaren visade en faktura från slutet av 2021 från Hässleholmsföretaget. Produkterna som var angivna på fakturan verkade dock inte stämma med de olika sorters godis som fanns i plastlådorna. Miljöförvaltningens personal påpekade detta några dagar senare för ägaren och uppmanade honom att leta upp en annan faktura som stämde överens med innehållet i godislådorna. En ny faktura där det spanska godiset var angivet skickades till miljöförvaltningen dagen efter. Den nya fakturan var enligt fakturadatumet utställd 25 dagar innan miljöförvaltningen utförde sin kontroll. Inspektörerna bedömde fakturan som efterkonstruerad.

Malmöföretagaren kontaktade grossistföretaget i Hässleholm och bad dem skicka etiketter som kunde klistras på godislådorna. Efter några dagar levererades etiketter med det spanska företagens logotyp, ingrediensförteckning för de olika smakerna och med ett bäst före-datum 2023-06-07. Miljöförvaltningen ställde sig tveksamma till detta då de olika smakerna verkade vara ihopblandade i godislådorna. Miljöförvaltningens beslut om förbud kvarstod.

Miljöförvaltningen kontaktade den spanska tillverkaren och frågade om de kunde bekräfta att det var deras godis som var i plastlådorna och om de packade godis i den typen av plastlådor. De svarade att de inte förpackade godis i den typen av plastlådor och att det verkade som om godiset hade bearbetats och packats om av deras kund i Sverige.

Eftersom miljöförvaltningen i Malmö även tidigare hade upptäckt liknande incidenter vid leveranser från Hässleholmsföretaget till andra grossister i Malmö kontaktades Miljö- och Stadsbyggnadsförvaltning i Hässleholms kommun. Eftersom miljöförvaltningen har lång erfarenhet av att utreda fusk i godisbranschen bistods kollegorna vid en planerad kontroll drygt en vecka senare.

Inspektörerna från Hässleholm och Malmö besökte grossisten, men den var stängd och ingen personal på plats. Ägaren kontaktades och ombads att komma och öppna lagret, men han meddelade att han var i Stockholm och att han skulle komma tillbaka sent dagen efter och han hade ingen som kunde komma och öppna. Han ville därför att kontrollen skulle utföras två dagar senare.

Senare på kvällen samma dag som inspektörerna var på plats utanför lagret kom ett tips in till miljöförvaltningen i Hässleholm. En inspektör hade kört förbi på kvällen och upptäckt att det var tänt i lokalerna och att det stod pallar utanför lagret.

Dagen efter kom det in ytterligare ett tips om att det hade skickats stora mängder godis till ett avfallsföretag i Hässleholm, vilket inspektörerna kontrollerade.

Ganska omgående kunde de konstatera att flera pallar med samma spanska godismärke var uppradade inne i avfallshallen. Ägaren till avfallsanläggningen bekräftade att godset hade tagits emot dagen innan och vägts in och att det rörde sig om 2,2 ton godis. Vem som hade lämnat godiset kunde han inte uppge, mer än att det kom från något företag från samma gata som godisgrossisten var belägen på och att godiset efter invägning skulle transporteras vidare till en biogasanläggning.

Pallar med godis återfunnet på avfallsstation i Hässleholm.

Inspektörerna i Hässleholm inspekterade godiset och kunde konstatera att vissa förpackningar hade packats om i fyrkantiga tvåkilos plastlådor. Största delen av godiset hade ett passerat bäst före-datum som gick ut 2020, vissa sorter hade enligt märkningen bäst före-datum 2022 och 2023. Godiset verkade även ha delats, från längre godisstänger som packas i avlånga plastlådor till mindre bitar som hade packats om i fyrkantiga plastlådor. Inspektörerna reagerade på att de mindre bitarna hade sneda ”snittytor”.

Gammalt godis som delats och packats om.

Inspektörerna bedömde att godiset och tillhörande dokument måste kontrolleras noggrannare och fattade beslut om omhändertagande av varorna. De bedömde även att godisgrossisten medvetet hade gjort sig av med godiset inför miljö- och stadsbyggnadsförvaltningens planerade livsmedelskontroll någon dag tidigare. Godiset transporterades senare från avfallsanläggningen till kommunhuset i Hässleholm för vidare utredning.

Efter ytterligare utredning av dokument och genom samtal med företagaren kunde inspektörerna konstatera att allt godis från den spanska tillverkaren hade ett passerat bäst före-datum 2020. De etiketterna som var påklitrade på plastlådorna Hässleholm

och de etiketterna som skickades till Malmöföretaget var manipulerade med nya datum med bäst före-datum 2023. Stora delar av partiet var dessutom delat i mindre bitar i en ohygienisk miljö på lagret i Hässleholm.

Natten efter att inspektörerna hade omhändertagit godiset på avfallsföretaget fick grossisten i Hässleholm inbrott i lokalerna. Två pallar med sammanlagt 8 500 burkar tonfisk samt en mängd godis, kakor och ris försvann från lagret.

Hässleholm >

Tjuvar slog till mot lager – stal tusentals burkar tonfisk

Godis, kakor – och 8 500 burkar tonfisk.

Det är en del av vad som stulits från ett företags lagerlokal i Hässleholm.

Hässleholm • Publicerad 13 september 2022

Artikel i tidningen Norra Skåne om stulna livsmedel i grossistlokalen i Hässleholm.

Totalt omhändertogs 2,8 ton godis (1400 lådor) i Hässleholm och i Malmö. Hässleholms kommun utfärdade även ett föreläggande med ett löpande vite på 125 000 kronor mot företaget.

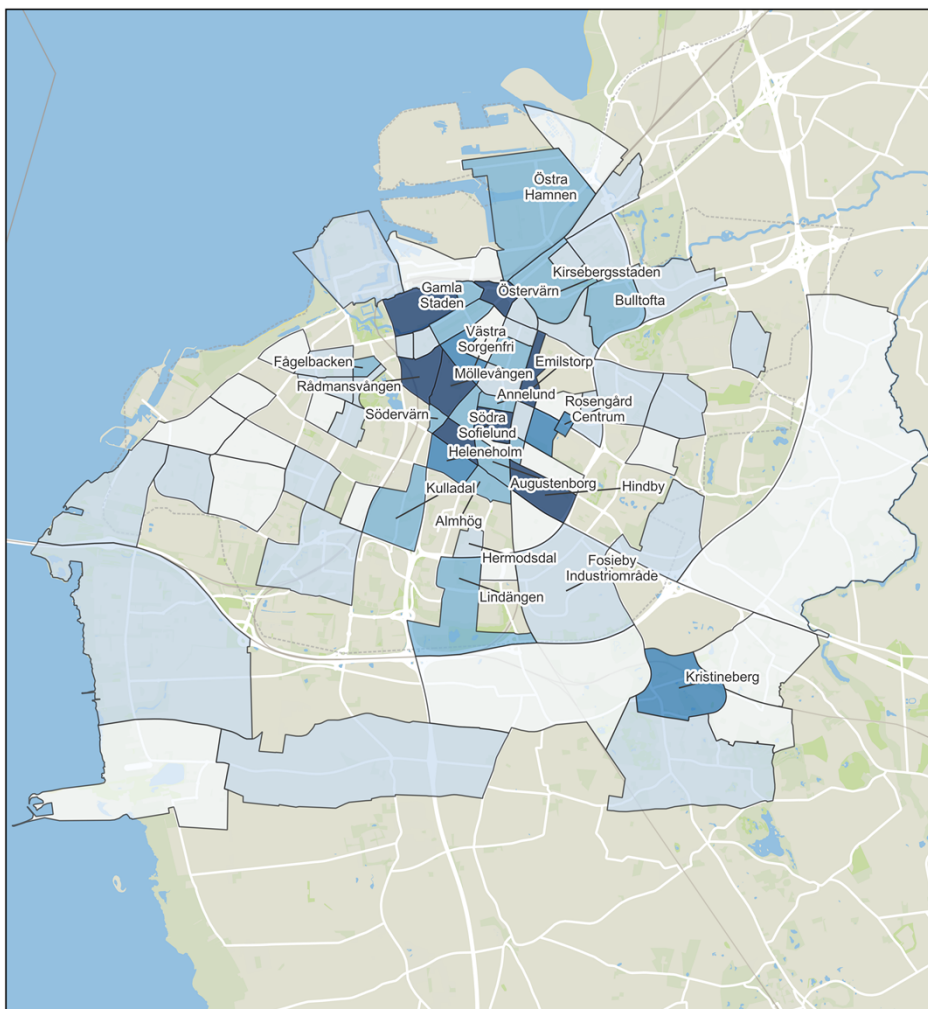
4. Resultat

Effekterna av myndighetsgemensam tillsyn

Kapitlet redovisar effekterna av den myndighetsgemensamma tillsynen inom Tryggare Malmö med siffror, slutsatser och reflektioner.

4.1 Genomförd tillsyn

Precis som tidigare är prioriteras Tryggare Malmös insatser utifrån Malmös läges- och problembild och Polismyndighetens trygghetsmätningar. En sammanställning av Enheten för trygghet och samordnad tillsyns ärenden under 2022 visar att en stor del av tillsynen har skett i områden som identifierats som särskilt utsatta områden enligt Polismyndigheten. Tillsynen har skett i de områden där otryggheten är störst.

Karta över hur totalt 436 ärende under 2022 är fördelade utifrån delområden i Malmö. De område med flest ärenden är markerade med intensiv mörkblå färg. Möllevången,

Rådman svängen och Södra Sofielund är några exempel på delområden med störst andel ärenden under 2022.

Utan de myndigheter som ingår i Tryggare Malmö hade miljöförvaltningen inte kunnat nå samma resultat. Det ska dock förtydligas att siffrorna i följande stycken enbart syftar till miljöförvaltningens resultat, då de är hämtade ur miljöförvaltningens ärendehanteringssystem.

Enheten för trygghet och samordnad tillsyn har under året 2022:

- Handlagt 451 ärenden, vilket har resulterat i 415 inspektioner och kontrollbesök.
- Genomfört cirka 233 samordnade myndighetsgemensamma kontroller och inspektioner.
- Upptäckt 24 olovliga boenden, samtidigt som 17 upphört.
- Förbud 200 osäkra och olagliga kosmetiska produkter.
- Beslutat om 2 tillfälliga stängningar av frisörsalonger.
- 27 inspektioner av hygieniska behandlingslokaler, som resulterat i 18 åtgärdsföreläggande
- Upptäck 13 oregistrerade livsmedelsverksamheter.
- Stoppat 63,6 ton osäkra livsmedel.
- Fattat 8 beslut om livsmedelsanktionsavgift mot oregistrerade verksamheter.
- Fattat 41 förbud avseende förbud, omhändertagande och destruktion av osäkra livsmedel.
- Fattat 18 föreläggande mot livsmedelsverksamheter varav 9 förenats med vite.
- Beslutat om 5 tillfälliga stängningar av livsmedelslokaler.
- Upprättat 1 åtsalnmälan angående brott mot livsmedelslagstiftningen.
- Anmält 26 fall om misstänkt människohandel, folkbokföringsbrott och välfärdsbrott.
- Ansökt om utdömande av vite på totalt 280 000 kronor.

4.1.1 Erfarenhetsutbyte med andra kommuner

Under året har enheten för trygghet och samordnad tillsyn genomfört ett antal utbyten med andra kommuner. Inspektörerna har besökt Växjö, Stockholm, Hässleholm och Nybro. Tillsammans med deras inspektörer har gemensamma inspektioner hos olika verksamheter utförts.

Miljöförvaltningen har också fått besök av inspektörer från andra kommuner, bland annat Örebro, Kalmar, Helsingborg och Åre med gemensamma inspektioner.

Fokuset vid dessa inspektioner har varit att visa hur arbetet inom Tryggare Malmö går till, men även att ta del av andra kommuners erfarenheter och arbetssätt. Det är inte ovanligt att affärer görs mellan företag i de olika kommunerna, och genom de gemensamma inspektionerna ökar kännedomen om vilka företag som kan vara intressanta ur ett fuskperspektiv. Resultatet har blivit utbyten av inspektionsmetodik, beslut- och beslutsmallar samt en ökad samsyn när det gäller bedömningar av avvikelser. Det har även inneburit ett utökat nätverk mellan inspektörerna som i förlängningen kommer underlätta arbetet.

Personalen på enheten får ofta förfrågningar om att hålla föredrag om Tryggare Malmö. Förutom ovanstående städer har miljöförvaltningen även föreläst för Miljösamverkan väst med förhoppning om ett fördjupat samarbete.

Miljöförvaltningen har även bjudits in av EU-kommissionens generaldirektorat för hälsa och livsmedelssäkerhet (GD Hälsa och livsmedelssäkerhet) och föreläst för representanter från övriga EU-länder om hur arbetet med livsmedelsfusk sker i Malmö.

4.2 Effekter av tillsynen

4.2.1 Ökad trygghet genom minskad tillgång till osäkra produkter, lokaler och tjänster

Miljöförvaltningens tillsynsbesök och kontroller minskar riskerna för Malmöborna att utsättas för osäkra produkter, lokaler och tjänster genom att krav ställs på de verksamheter som inte följer gällande lagstiftning. Tack vare ett flexibelt arbetssätt med möjlighet till riktad uppsökande tillsyn kan de branschområden med störst risk för människor att utsättas för såväl miljö- och hälsoskadliga miljöer som osäkra produkter prioriteras. Bland annat har miljöförvaltningen inom detaljhandeln förbjudit över 200 olagliga och hälsoskadliga produkter och stoppat över 60 ton osäkra livsmedel från att hamna hos konsumenterna. Sedan projektets start har cirka 220 ton livsmedel stoppats från försäljning. Vidare har arbetet inom Tryggare Malmö bidragit till att minska riskerna för människor att vistas i ohälsosamma eller riskfyllda miljöer genom att ställa krav på rökfria miljöer, samlingslokaler, hygieniska behandlingsverksamheter och boendemiljöer med bristfälliga inomhusmiljöer. På så sätt bidrar Tryggare Malmö till att stärka förutsättningarna för ett tryggt och säkert Malmö med god miljö och med färre risker för Malmöbornas hälsa.

4.2.2 Oregistrerade verksamheter blir registrerade och ingår i ordinarie kontroll

Tryggare Malmös kontroll, särskilt när det gäller oregistrerade livsmedelsverksamheter, resulterar i att företag kan registreras och bli en del av den ordinarie tillsynen. Detta bidrar till en mer rättvis konkurrens mellan verksamheterna. De oregistrerade livsmedelsverksamheterna som upptäcks har registrerats och omfattas nu av årliga kontroller av miljöförvaltningens livsmedelskontroll.

4.2.3 Illegala verksamheter stänger ner och möjliggör sund konkurrens

När verksamheter bryter mot lagstiftningen och det inte finns någon möjlighet eller vilja att anpassa sin verksamhet eller lokal till gällande lagkrav kan verksamheten förbjudas på grund av exempelvis avsaknad av tillräckligt brandskydd eller mot bakgrund av att verksamheten brister i miljöbalkens och livsmedelslagstiftningens krav. Verksamheten kan även självant stänga ner sin verksamhet när det inte längre finns ekonomiska förutsättningar att övergå till laglig försäljning med moms och skatt. När oseriösa verksamheter stängs eller börjar följa lagen möjliggörs verksamhetens rätt att konkurrera på lika villkor. På så sätt bidrar arbetet till att öka stadens förutsättningar för ett rättvist och sunt företagsklimat och samtidigt motverka den illegala ekonomin i Malmö.

4.2.4 Förbättrade arbetsmetoder och ökad effektivitet

Sedan Tryggare Malmös start har miljöförvaltningen satsat på att använda och utveckla effektiva arbetsmetoder för samordnad myndighetsgemensam tillsyn. För att nå resultat krävs erfarenhet och flexibilitet. Under åren har det byggts upp en gemensam erfarenhet om såväl fokusområden som varandras arbetssätt, olika verktyg

och sanktionsmöjligheter. På så sätt kan arbetsinsatserna styras på ett sätt som ger störst effekt för Malmös medborgare och företagare. Det kan till exempel handla om vilka myndigheter som ska samverka inom respektive bransch, och på vilket sätt, eller om förändrade arbetssätt inom varje fokusområde. Exempel på detta är att kontaktvägarna mellan medverkande inom Tryggare Malmö är kortare och arbetet blir därmed mer effektivt. Ytterligare en framgångsfaktor är att mycket av planeringen av insatserna sker på en operativ nivå av inspektörerna själva, vilket ökar flexibiliteten och möjliggör snabbare förändring av arbetssätt och inriktning vid behov.

4.3 Media och påverkansarbete

4.3.1 Media

Under året har intresset för Tryggare Malmö som vanligt varit stort i media och trots pandemin med dess restriktioner har mycket hunnit hända under året. Här nedan är några av resultaten som media skrivit om.

Flerfaldigt dömd ekobrottsling misstänks ha agerat frontfigur för butikssatsning i Malmö

När en av Malmös större livsmedelsbutiker skulle byta ägare intervjuades det nya företagets marknadschef om butikslets planer. Men mannen visade sig vara en flerfaldigt dömd ekobrottsling. Nu ställs han för inför rätta för att ha brutit mot sitt näringsförbud.

Peter Herkel + Följ

Hälssofarliga ämnen i många hudblekningskrämer

15 april 2022 10:00

Flera hudkrämsprodukter som sålts i svenska butiker innehöll olagliga och hälsoskadeliga ingredienser. "Mest alarmerande är de ämnen som hittades i hudblekningskrämer", kommenterar Charlotte Björkbeck, utredare på Läkemedelsverket.

Text: TT +

Rullande matbutik förbjöds på Möllevången – i smutsen på golvet låg fisk, skaldjur och kött

16 november 2022 10:00

Mitt i Malmös röjsträvar stod en röj bil, med blanda kunder utanför. Miljöförvaltningen tog närmare titt. På det smutsiga golvet låg ett kilo levande krabbor till halvpris fisk och köttstycken utan giltiga trygga. Den rullande matbutiken fick snabbt förbud – varieté och på plats.

Text: Olov Rosengren +

Rekordfynd av urgammal mat i Malmöbutiks lager

16 november 2022 10:00

Parera: 454 kilo för gammal mat var tvungna att tas bort från ett lager i en butik i Malmö. Det var rekord för den typen av mat som hittades i ett lager i en butik i Malmö.

Tonvis med utgångna och möjliga dadlar hos grossist

16 november 2022 10:00

Den svenska grossisten i Göteborg hade på lager tonvis med utgångna och möjliga dadlar hos grossist.

Spädgrisar stoppades vid Bron – av gränspoliserna

16 november 2022 10:00

Ljuffråsen stoppades en bit söder om gränspolisens vid Öresundsbron. Två gränspoliserna lyckades stoppa två spädgrisar – och smuttsiga emalljar. Allt tänkt att säljas till privatpersoner i Skåne. Samma bil stoppades även ett par dagar senare, mest på grund av bilen.

Kriminella gäng tvättar pengar genom att sälja farliga leksaker

16 november 2022 10:00

Hundratals ton illegala varor beslagtogs förrigen av tullar i hamnen i Göteborg. Merparten av dessa varor importerades av den organiserade brottsligheten och är tänkta att användas till att tvätta pengar från bland annat knark- och vapenaffärer.

4.3.2 Regeringsuppdrag – livsmedelsfusk och miljöstraff

Europeiska kommissionens generaldirektorat för hälsa och livsmedelssäkerhet (GD Hälsa och livsmedelssäkerhet) genomförde år 2021 en undersökning (fact finding) med syfte att titta på de nationella åtgärderna som hade vidtagits i Sverige för att motverka bedrägerier i livsmedelskedjan. Undersökningen kom fram till att Sverige inte arbetade med frågan i tillräcklig utsträckning. Detta, samt Malmös arbete med att få till en nationell fuskstyrka, resulterade i ett regeringsuppdrag.

Vid regeringssammanträde 2022 beslutades att en särskild utredare ska undersöka och lämna förslag som syftar till att stärka arbetet med att upptäcka och motverka fusk i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan. Av utredningsdirektivet framgår att utredaren ska inhämta upplysningar från bland annat miljöförvaltningen i Malmö.

Miljöförvaltningen i Malmö deltar även i miljöstraffrättsutredning som ska resultera i ett effektivt miljörättsligt sanktionssystem och att samhällets möjligheter att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra överträdelse av miljölagstiftningen förbättras. Särskilt fokus ska läggas på att stoppa den organiserade brottsligheten inom miljöområdet.

4.4 Reflektioner

4.4.1 Erfarenheter från kontrollen mellan kommuner och landsgränser

Oseriösa företag tar inte hänsyn till livsmedelslagstiftningen, än mindre kommun- och landsgränser när de gör affärer. Avsaknaden av ett nationellt register, och med det en automatisk informationsöverföring mellan kontrollmyndigheter, ökar risken för att oseriösa aktörer kommer undan lagkraven genom att flytta från kommun till kommun. Företagens egna kontroller brister ofta och det finns därmed en risk att osäkra varor letar sig in i verksamheterna antingen genom lokala, nationella eller internationella handelskedjor.

Den största utmaningen för djupare kontroll är att det saknas ändamålsenlig finansiering för att utföra det utredande arbetet i många av landets kommuner. Det finns ett behov av nationell samordning och att fler kommuner börjar arbeta som Malmö för att kunna hantera oseriösa verksamheter och brottslighet som flyttar mellan kommun- och landsgränser. Kontrollerna är väldigt tidskrävande och förlorar sitt syfte om de inte kan slutföras. Det krävs även en annan typ av kompetens för att utföra dessa kontroller vilket medför att det kontinuerligt krävs kompetensutveckling för inspektörer som arbetar med dessa frågor. Miljöförvaltningens erfarenheter visar att arbetet inom Tryggare Malmö skiljer sig från ordinarie kontroll då det i vissa avseenden kan vara mer komplexa ärenden som tar mycket tid och resurser i anspråk.

4.4.2 Övermättade industriområden

Verksamhetsområden utvecklas ständigt och med tiden kommer en punkt när de står inför en mer omfattande omvandling. På marknaden dyker nya verksamheter upp, branscher förändras och därför ändras också behov och efterfrågan på lokaler och mark. Inom vissa verksamhetsområden kan därför fastighetsägare få svårt att hitta nya hyresgäster till sina omoderna, eller icke ändamålsenliga lokaler, till exempel gamla kontors- eller fabrikslokaler. Det finns en påtaglig risk att fastighetsägare då hyr ut lokalerna till hyresgäster, oaktat vilken verksamhet som ska bedrivas. Verksamheterna som etableras är många gånger illegala och i strid mot reglerna inom flera myndigheters tillsynsområden.

Flera av Malmös industriområden ligger centralt, har låga hyresnivåer och är stora vilket passar bra för exempelvis kultur- och föreningsverksamheter. För att kunna bidra till en positiv stadsutveckling är det viktigt att staden arbetar förebyggande och fångar upp dessa ”övermogna” industriområden, så att de kan få ett nytt fokus och innehåll innan de når så långt i sin livscykel att de börjar skapa oönskade problem för Malmö.

4.4.3 Okunskap kring ansvar

Det handlar inte alltid om att verksamheter uppsåtligt vill bryta mot lagen. I vissa ärenden är det okunskap om lagstiftningar och i vissa fall även bristande kunskaper i svenska språket som är orsaken till bristerna. Även fastighetsägare brister i kunskap om sitt ansvar när de tillhandahåller lokaler som inte är anpassade för verksamheterna de hyr ut till, exempelvis att det kan krävas större ombyggnationer för utökad ventilation. Detta innebär i sin tur långdragna ärendeprocesser som kräver mycket handläggningstid och höga kostnader för fastighetsägaren och eller verksamheten.

Fastighetsägaren har dessutom ett ansvar att ha kontroll över sina fastigheter. Om inte lokalerna rutinmässigt kontrolleras finns det en risk att illegala verksamheter etableras.

Det finns ett behov av att arbeta förebyggande med informationsspridning såväl till fastighetsägare som till verksamheter. På så vis stöttas de verksamheter som vill göra rätt, och det blir tydligare vilka verksamheter som bryter mot lagen uppsåtligt eller av oaktsamhet.

4.4.4 Mörkertal

Ju mer det letas, desto mer hittas. Det är anledningen till att Tryggare Malmös arbete startade från första början. Det finns inte alltid resurser till att prioritera de oseriösa verksamheterna som både kan vara svåra att hitta och att kontrollera. Det tar tid och kräver resurser och kompetens för att lyckas. Hittas en oseriös verksamhet inom en bransch har den ofta kopplingar till flera andra verksamheter eller personer som leder till ytterligare utredningar. Malmö är Sveriges tredje största stad och därmed lockas många till staden för att bland annat hitta jobb. Att befinna sig i den situationen kan leda till utsatthet och personer kan därför bli enkla byten för oseriösa verksamheter som söker arbetskraft. Det leder ofta till olovliga arbeten och där olovliga boenden hyrs ut. Miljöförvaltningen ser även att oseriösa företag ofta förlägger sina verksamheter i utsatta områden där personer med lägre inkomst och kännedom om sina rättigheter finns. Dessa människor vill såklart ha kvar sin inkomst och boendet och tar därför inte kontakt med myndigheter med risk att förlora det.

Slutligen kan det konstateras att den organiserade brottsligheten inte bara har intressen i en viss bransch. Intresset finns där pengarna finns och där tillsynen är nedprioriterad.

5. Referenser

5.1 Källförteckning

Arbetsmiljöverket et al. (2021). *Lägesrapport 2021: För det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelser och annan brottslighet i arbetslivet*.

Brottsförebyggandet rådet (2016). *Kriminella nätverk och grupperingar Polisens bild av maktstrukturer och marknader*. Rapport 2016:12. Stockholm: Ordförrådet AB.

Brottsförebyggande rådet (2017). *Människohandel för arbetskraftsexploatering och tvångsarbete*. [Faktablad]. Stockholm. Brottsförebyggande rådet.
https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e26bc8/1560840993071/Faktablad_Manniskohandel.pdf [2022-12-15]

Brottsförebyggande rådet (2010). *Lokal organiserad brottslighet: En handbok om motåtgärder*. Stockholm. Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2008). *Otrygghet och segregation. Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*. Rapport 2008:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag.

Brottsförebyggande rådet (2022). *Välfärdsbrottslighet mot kommuner och regioner*. Rapport 2022:1. Stockholm. Brottsförebyggande rådet

Ceccato, V., Vasquez, L., Langefors, L., Canabarro, A., Petersson, R. (2019). *En trygg stadsmiljö: Teori och praktik för brottsförebyggande & trygghetskapande åtgärder*. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan.

Folkhälsomyndigheten (2019). *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige 2017 – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017*. Folkhälsomyndigheten. [Uppdaterad 2019-09-06] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/s/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-i-sverige-2017/?pub=60999> [2022-12-13]

Malmö stad (2022). *Fri från våld en gemensam angelägenhet: Plan för barn- och kvinnofrid och mot våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuellt våld, sex mot ersättning och människohandel 2022-2026*. Malmö. Malmö Stad.

Naturvårdsverket (2022) *Förstärkta insatser mot brottslighet inom avfallsområdet*. Redovisning av regeringsuppdrag M2021/00438.

Hela människan i Malmö (2019) *A female perspective on the conditions of women working in the thai massage industry in Malmö*. <https://helamanniskan.se/malmo/wp-content/uploads/sites/89/2022/10/Noomi-Assessment-report-on-Thai-massage-in-Malmo-10.08.20.pdf>

Polismyndigheten (2021) *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottsligbet*. Stockholm. Polismyndighetens tryckeri.

Polismyndigheten (2020) *Människohandel för sexuella och andra ändamål*. Stockholm. Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen A026.524/2021 sak nr 429

USA:s utrikesdepartement (2022) *Trafficking in persons report July 2022*. United States Department Of State Publication Office To Monitor And Combat Trafficking In Persons.